

อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับ

2.1 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์

อาชญากรรม (Crime) หรือการกระทำความผิดอาญานั้น เดิมที
เดียวถือกันว่าเป็นเรื่องละเมิดส่วนบุคคล ซึ่งผู้ถูกละเมิดมีอำนาจและหน้าที่ที่
จะทำการแก้แค้นแก่ผู้ที่ก่อการละเมิดด้วยตนเอง โดยหัวหน้าผู้ปกครองหรือรัฐ
จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย นอกจากว่าการละเมิดนั้นจะเป็นการละเมิดต่อ
หัวหน้าผู้ปกครองหรือรัฐโดยตรง เช่น การเป็นกบฏ เป็นต้น สังคมบางหมู่
เหล่าจำนวนมากในสมัยนั้นยังถือด้วยว่า นอกจากตัวผู้ถูกละเมิดเองที่จะทำ
การแก้แค้นได้แล้ว สมาชิกครอบครัวหมู่เหล่าของผู้นั้น ก็มีอำนาจและหน้าที่ที่
จะต้องช่วยแก้แค้นได้ด้วย และนอกจากนั้น ถ้าไม่สามารถทำการแก้แค้นเอา
แก่ผู้กระทำความผิดได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม ผู้ถูกละเมิดตลอดจน
สมาชิกครอบครัวหมู่เหล่าของเขา ยังมีอำนาจและหน้าที่ที่จะทำการแก้แค้น
เอาแก่สมาชิกคนใดคนหนึ่งใดของครอบครัวหมู่เหล่าของผู้กระทำความผิดได้
ด้วย¹

---

¹Hazel B. Kerper, Introduction to the Criminal Justice System, 2nd Ed., (New York : West Publishing Co., 1979), p.60.

แรกทีเดียวผู้ได้รับความเสียหายเนื่องมาจากการละเมิดของผู้อื่น มีอำนาจที่จะกระทำการแก้แค้นให้ผู้ก่อการละเมิดต้องรับความเสียหายตนเอง เดียวเท่าเทียมกับที่ตนได้รับมาแล้ว อย่างที่ชาวยุโรปเรียกกันว่า กฎหมาย ตาลิโอ (Lex Talionis) อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการแก้แค้นตอบแทนกัน แบบ "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" ครั้นต่อมาเมื่อมนุษย์ได้รวบรวมกันเข้าเป็นปึกแผ่น มั่นคงขึ้น การปล่อยให้มีการแก้แค้นกันเองระหว่างบุคคลและครอบครัวหุ้ม เหล่ากลับจะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยยิ่งขึ้น จึงเกิดมีความรู้สึกที่จะต้อง เลิกวิธีการแก้แค้นกันเองเสีย และมีการกำหนดเงินค่าท้าวัว หรือค่า ไล่โทษแทน โดยในชั้นแรกนี้ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะ เรียกร้องเอาค่าท้าวัวหรือ ค่าไล่โทษนี้ หรือจะฟ้องร้องต่อหัวหน้าผู้ปกครองหรือรัฐให้ลงโทษแก่ผู้ละเมิด ก็ได้ ในยุคนี้เรียกได้ว่า อาญากับละเมิดทางแพ่งยังร่วมกันอยู่ ต่อมาภายหลัง เมื่อหัวหน้าผู้ปกครองหรือรัฐมีความมั่นคงเพียงพอจึงถือสิทธิและอำนาจ แต่เพียงผู้เดียวที่จะลงโทษผู้กระทำผิดเสียเอง ซึ่งไม่เพียงแต่สำหรับการ กระทำผิดที่มุ่งร้ายต่อรัฐโดยตรง เช่น การกบฏเช่นแต่ก่อน แต่ยังคงครอบคลุม ถึงความผิดที่มุ่งต่อเอกชนด้วย เช่น การฆ่าผู้อื่น การลักทรัพย์ การทำร้าย ร่างกาย เป็นต้น รวมทั้งกำหนดเอาค่าปรับนอกเหนือจากการลงโทษโดย ตรงอีกด้วย ส่วนผู้เสียหายจะมีแต่เพียงสิทธิที่จะ ได้รับการทดแทนความเสียหายเท่านั้น ดังนั้นความผิดทางอาญากับละเมิดในทางแพ่ง จึงแยกออกจาก กันในช่วงนี้ ตลอดมาจนทุกวันนี้²

---

²ร.แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 72-75.

มีผู้สรุปประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของอาชญากรรมหรือการกระทำ ความผิดอาชญา ดังกล่าวแล้วไว้ว่า³

"แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายอาชญา นั้น เกิดขึ้นมาจากการที่จารีตประเพณีการแก้แค้นส่วนบุคคลถูกแทนที่โดยหลักการที่ว่า เมื่อสมาชิกคนหนึ่งคนใดของชุมชนถูกทำร้ายชุมชนทั้งมวลเป็นผู้ได้รับความเสียหาย ดังนั้นสิทธิในการกระทำต่อผู้กระทำความผิด จึงถูกมอบโอนไปให้แก่รัฐในฐานะที่เป็นตัวแทนของบวงชนนั่นเอง "

อย่างไรก็ตามวิวัฒนาการของการลงโทษผู้กระทำความผิดจากการแก้แค้นส่วนบุคคลเป็นการลงโทษโดยชุมชนในกาลต่อมาจนถึงระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็เป็นไปโดยผ่านขั้นตอนและระยะเวลาพอสมควร ชนชาติต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็มีประวัติแห่งการวิวัฒน์เปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ มาตามกาลสมัย ซึ่งเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความคิดและจารีตประเพณีของแต่ละชาติที่ไม่เหมือนกัน แต่ไม่ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจของรัฐ

---

³Kerper, Introduction to the Criminal Justice System, p.61, "The concept of criminal law emerged only when the custom of private vengeance was replaced by the principle that the community as a whole is injured when one of its members is harmed. Thus the right to act against a wrongdoing was, indeed, granted to the state as the representative of the people".

ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะแตกต่างกันอย่างไรก็ตามแต่ ความประสงค์ที่มุ่งหมายในการลงโทษก็มีอยู่เช่นเดียวกัน ดังนี้⁴

1. เป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิด นัยหนึ่งก็คือเป็นการแก้แค้นทดแทนซึ่งเป็นวิสัยของบุคลุชนธรรมดากิ่งหลาย (expiation, retribution)

2. เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไป (prévention général) ได้แก่

ก. การปราบปราม (deterrence) ไม่ให้ผู้กระทำผิดนั้นคิดทำผิดขึ้นอีก ไม่ให้คนอื่นเอาอย่างทำผิดอย่างนั้นขึ้นบ้าง (ฎีกาที่ 195/2497) เพื่อปราบปรามให้เกรงขาม และรักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไป (ฎีกาที่ 1226/2515)

ข. ความมั่นคงของชุมชน (protection of society, social solidarity) โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนไม่ยอมให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น

หรืออาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (prévention spécial) ได้แก่

ก. การป้องกัน (prevention) ไม่ให้ผู้นั้นทำผิดได้อีกโดยตลอดไป เช่น ประหารชีวิต หรือโดยชั่วคราว เช่น ชังไว้มีกำหนดเวลา

---

⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ตอนที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2521), หน้า 12-13.

ข. ตัดนิสัย (reform) ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป

จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของการลงโทษดังกล่าวมาแล้วมีรากฐานมาจากการแก้แค้นทดแทนผู้เสียหายประการหนึ่ง และการลงโทษผู้กระทำความผิดในฐานที่กระทำการให้เป็นที่เสียหายต่อรัฐอีกประการหนึ่ง สำหรับความมุ่งหมายประการแรกนั้น แม้รัฐจะรับภาระและหน้าที่ที่จะเป็นผู้จัดการและดำเนินการลงโทษเอง แต่รัฐก็ได้ให้อำนาจแก่ราษฎรผู้เสียหายที่จะจับตัวผู้กระทำความผิดเพื่อนำไปมอบหรือส่งให้แก่รัฐเพื่อลงโทษต่อไปด้วย และเนื่องจากในบางกรณี ผู้เสียหายอาจได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จึงได้ให้ญาติพี่น้องมีอำนาจช่วยเหลือจับกุมแทนผู้เสียหายได้ ซึ่งต่อมาก็ได้ขยายไปถึงบุคคลอื่นด้วย เพราะบางกรณีผู้เสียหายก็ไม่มีญาติพี่น้อง หรือญาติพี่น้องไม่มีโอกาสรู้เห็น ฉะนั้นจึงให้ผูู้รู้เห็นมีอำนาจจับได้ด้วย ส่วนความมุ่งหมายประการที่สองนั้น รัฐบางรัฐกำหนดบทลงโทษเฉพาะแต่ตัวผู้กระทำความผิดเพียงคนเดียว แต่รัฐอีกบางส่วนกำหนดให้ครอบครัวและหมู่เหล่าต้องร่วมรับผิดชอบต่อการกระทำซึ่งสมาชิกคนหนึ่งคนใดได้กระทำความผิดลงไปด้วย จึงทำให้เกิดเป็นหน้าที่ของครอบครัวหมู่เหล่าที่จะต้องจับผู้กระทำความผิดหรือช่วยเหลือเจ้าพนักงานของรัฐในการจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายต่อไปด้วย

ดังนั้นก่อนที่จะได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการของกฎหมายไทยในเรื่องอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตัวผู้กระทำความผิด จึงควรจะได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการในเรื่องนี้ในต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบต่อไป

2.2 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการในต่างประเทศ

กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างก็มีความเป็นมาและวิวัฒนาการที่แตกต่างกันตามระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนระบบกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ระบบกฎหมายที่สำคัญในปัจจุบันนี้ สามารถแบ่งแยกออกได้หลายแบบหรือหลายกลุ่ม แต่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิวัฒนาการของกฎหมายไทยโดยเฉพาะในขณะนี้ จึงขอถือเอาตามแนวของนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งที่ได้แบ่งแยกออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้⁵

1. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย
2. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ถือตามระบบกฎหมายอังกฤษ
3. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้กฎหมายศาสนาเป็นหลัก

ซึ่งจะได้ศึกษาต่อไปตามลำดับ ดังนี้

2.2.1. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย

ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายหรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "The Civil Law System" ตามชื่อสาขากฎหมายเอกชนซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญของระบบกฎหมายนี้ในปัจจุบัน มีรากเง้ามาจากกฎหมายโรมัน แล้วต่อมาภายหลังสมัยโรมันได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศฝรั่งเศส และเยอรมันนี แล้ว

---

⁵ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 1.

แผ่ขยายเข้าไปในประเทศอื่น ๆ ตามลัทธิล่าอาณานิคม เนื่องจากประเทศยุโรปเหล่านี้ ได้นำเอากฎหมายของตนเข้าไปใช้ในประเทศเหล่านั้นด้วย นอกจากนั้นประเทศเอกราชอื่น ๆ ที่ต้องการปรับปรุงระบบกฎหมายของตนให้ทันสมัย ก็ได้นำเอาระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้ไปใช้โดยตรงเป็นบางส่วน หรือเป็นข้อพิจารณาประกอบการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงนั้นด้วย ส่วนประเทศต่าง ๆ ในค่ายคอมมิวนิสต์นั้น ส่วนใหญ่ก็เคยเป็นประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายมาก่อน แต่เมื่อได้มีการปฏิวัติในรัสเซียในปี ค.ศ. 1907 เป็นต้นมา รัสเซียได้ปฏิรูประบบกฎหมายในประเทศของตนใหม่ ซึ่งแม้ว่าโดยสภาพระบบกฎหมายที่ปฏิรูปแล้วนั้น ยังเป็นระบบกฎหมายที่ใช้ประมวลกฎหมายอยู่ก็ตามแต่หลักกฎหมายได้เปลี่ยนไปเป็นอันมาก ประเทศอื่น ๆ ในเครือคอมมิวนิสต์ได้นำเอาหลักกฎหมายของรัสเซียไปใช้เป็นหลักในการแก้ไขกฎหมายของตนให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และตามแนวความคิดเห็นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในแต่ละประเทศด้วย⁶

กฎหมายสำคัญดั้งเดิมของโรมันนั้นคือ ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ซึ่งถือกันว่าเป็น กฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดในโลก จัดทำขึ้นในราวปี 1902 ก่อนคริสต์ศักราช โดยกษัตริย์ของชาวบาบิโลนองค์หนึ่ง คือพระเจ้าฮัมมูราบี มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายอาญาที่ยึดถือหลักการแก้แค้นทดแทนอย่างรุนแรง ที่เรียกว่า "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" (an eye for an eye, a tooth for a tooth) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการของกฎหมายดั้งเดิมที่มีชื่อว่า "Lex Talionis"⁷

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-3.

⁷ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน, ประวัติกฎหมายสากล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธ จำกัด, *2523), หน้า 3-6.

กฎหมายของชาวโรมันที่มีอิทธิพลต่อกฎหมายปัจจุบันและมักนำมากล่าวถึงกันอยู่เสมออีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ กฎหมายสิบสองโต๊ะ (The Twelve Tables) ซึ่งได้จัดทำขึ้น โดยรวบรวมกฎหมายที่ใช้อยู่ให้รวมกันเข้าเป็นหมวดหมู่ในรูปของประมวล (Code) โดยการจารึกไว้บนโต๊ะบรอนซ์จำนวน 12 โต๊ะในปี 451 ก่อนคริสต์ศักราช และอีก 2 โต๊ะในปี 450 ก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งโต๊ะที่ 8 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กฎหมายทั้งสิบสองโต๊ะนี้ได้ถูกทำลายในปี 390 ก่อนคริสต์ศักราช อันเนื่องมาจากโรมถูกชาวไกล (Gauls) รุกราน และโรมเองถูกเผาโดยผู้รุกรานนี้ ทำให้กฎหมายสิบสองโต๊ะถูกเผาทำลายไปด้วย⁸

ในระยะของกฎหมายสิบสองโต๊ะนี้ กฎหมายโรมันได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น แต่ยังคงยอมรับสิทธิการแก้แค้นอย่างโบราณอยู่ และในขณะเดียวกันก็ยอมให้มีการโต้ท้วงกันได้ เช่น ในกรณีที่มีการทำร้ายร่างกายถึงแขนหรือขาพิการ ตามกฎหมายสิบสองโต๊ะบัญญัติว่า ผู้ต้องบาดเจ็บมีสิทธิที่จะทำให้ผู้ซึ่งมาทะเลาะเมิดให้ตนบาดเจ็บนั้น ต้องบาดเจ็บไปเช่นเดียวกันกับตนเว้นไว้แต่ผู้เสียหายและผู้ละเมิดจะได้ตกลงกันโดยสมัครใจ ให้มีการโต้ท้วงได้ โดยผู้ได้รับความเสียหายอาจจะเรียกร้องเอาเงินจำนวนหนึ่งที่กฎหมายสิบสองโต๊ะได้กำหนดอัตราไว้ตามความหนักเบาของการละเมิดนั้น ในกรณีลักทรัพย์ นอกจากการเรียกร้องให้ทดแทนความเสียหาย ซึ่งมีลักษณะเป็นทางแพ่งอย่างแท้จริง เช่น การเรียกให้ส่งทรัพย์ที่ถูกลักนั้นคืนแล้ว ผู้เสียหายคือ เจ้าทรัพย์ยังมีสิทธิจะเรียกเอาเงินปรับเป็นจำนวนสองสามหรือสี่เท่าของมูลค่าทรัพย์ที่ถูกลักนั้นได้อีกด้วย แต่ต่อ ๆ มารัฐก็ค่อย ๆ ตาเนินการเข้ารับ

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

เป็นอิสระจัดการปราบปรามผู้ทำการละเมิดที่ร้ายแรงเสียเอง แทนการให้ผู้เสียหายเรียกเอาเงินค่าปรับอย่างแต่ก่อน นอกจากความผิดอื่น ๆ ที่ไม่ร้ายแรงเท่า่นั้นที่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย ยังคงมีอำนาจจัดการเรียกเงินปรับเองได้ เช่น ในเรื่องการทาร้ายร่างกายโดยตีทวนและการบุกรุกเคสสถานนั้น กฎหมายโรมันได้ยกเลิกสิทธิเรียกร้องเอาเงินปรับของผู้เสียหายอย่างเด็ดขาด และให้รัฐแต่ผู้เดียวที่จะมีสิทธิลงอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนเรื่องลักทรัพย์นั้น กฎหมายโรมันให้ผู้เสียหายเลือกเอาว่าจะสมัครใจใช้สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าปรับอย่างเต็ม หรือจะฟ้องร้องต่อบ้านเมืองให้ลงอาญาทางร่างกายแก่คนร้ายลักทรัพย์ก็ได้ ซึ่งหลักการนี้ต่อ ๆ มาได้มีการวิวัฒนาการถึงขั้นที่มีการแยกระหว่างกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ได้อย่างชัดเจนแน่นอน⁹

เป็นที่น่าสังเกตว่าในส่วนความรับผิดชอบนั้น ในกรุงโรมแม้ในสมัยโบราณที่สุด สิทธิเรียกร้องซึ่งเนื่องมาจากการละเมิดนั้น ผู้ที่สามารถใช้ได้ก็มีแต่เพียงผู้ถูกละเมิดผู้เดียว และจะใช้ต่อใครอื่นนอกจากผู้กระทำการละเมิดไม่ได้ ดังนั้นตามกฎหมายโรมันแม้สมาชิกในครอบครัวจะต้องถูกผูกพันเกี่ยวข้องอยู่ต่อกันและกันอย่างสนิทแนบแน่นมากกว่าครอบครัวในกฎหมายปัจจุบันบ้างก็ดี แต่ครอบครัวของชาวโรมันก็หาได้ตกอยู่ในความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบในการละเมิดซึ่งสมาชิกคนหนึ่งกระทำความลงไปแต่อย่างใดไม่¹⁰

เนื่องจากกฎหมายโรมันมีความแน่นอนและมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรบรรดาประเทศต่าง ๆ ในยุโรปจึงได้นำเอาไปใช้ และเป็น

⁹ร.แลงกาต์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า 73-75.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 92-93.

แบบอย่างในการบัญญัติกฎหมายต่อ ๆ ไปด้วย ซึ่งประเทศที่ถูกจัดเข้าอยู่ในกลุ่มกฎหมายโรมันนี้ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมันนี สวิสเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นต้น ปัจจุบันนี้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากจะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจและหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแล้ว ยังได้ให้อำนาจแก่ราษฎรที่จะทำการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดซึ่งหน้ามามอบให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไปด้วย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนี มาตรา 127 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 73 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 213 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกาหลี มาตรา 212 เป็นต้น และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศกลุ่มที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้ ไม่ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของราษฎรที่จะจับหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจับแต่อย่างใด

2.2.2. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ถือตามระบบกฎหมาย

อังกฤษ

กลุ่มระบบกฎหมายกลุ่มที่สองนี้เรียกในภาษาอังกฤษว่า "The Common Law System" ซึ่งหมายถึง กฎหมายของประเทศอังกฤษ และกฎหมายประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายอังกฤษ ระบบกฎหมายอังกฤษที่ว่านี้แตกต่างไปจากระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ในสาระสำคัญที่ว่า กฎหมายอังกฤษเป็นกฎหมายที่วิวัฒนาการมาจากคำพิพากษาของศาล ซึ่งผู้พิพากษาผู้ตัดสินนั้น ตัดสินคดีตามความยุติธรรม แม้ในปัจจุบันนี้ ลักษณะสำคัญนี้ก็ยังคงปรากฏอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากฎหมายอังกฤษนั้นเป็นเรื่องอันว่าด้วยการตัดสินคดีเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น แทนที่จะเป็นการวางระเบียบกำหนดข้อบังคับไว้เพื่อให้บุคคลปฏิบัติในภายภาคหน้าดังเช่นกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ระบบกฎหมาย

อังกฤษแต่ดั้งเดิมนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะด้วย ดังจะเห็นได้ว่าในกรณีที่เกิดการจลาจลหรือความวุ่นวายต่าง ๆ พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการที่จะเข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง เพราะฉะนั้นโดยสภาพของกฎหมายอังกฤษ ถือได้ว่ามีลักษณะ เป็นกฎหมายมหาชนมากกว่าที่จะเป็นกฎหมายเอกชนอันว่าด้วยข้อพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน กฎหมายอังกฤษมุ่งประสงค์ไปในทางคุ้มครองและอารักขาผลประโยชน์ขององค์พระมหากษัตริย์และป้องกันการกระทำอันกระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยในราชอาณาจักรเป็นสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย กับระบบกฎหมายอังกฤษแล้ว จะเห็นได้ว่าแตกต่างกันทั้งในแนวความคิดเห็นหลักกฎหมาย และศัพท์กฎหมาย¹¹

ระบบกฎหมายอังกฤษมีอิทธิพลแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางทั่วทุกทวีปเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายโดยการล่าเมืองขึ้น และโดยการที่ประเทศค้อยพัฒนารับเอาระบบกฎหมายอังกฤษไปปรับปรุงใช้ในประเทศของตน อย่างไรก็ตามก็ดี ประเทศเหล่านี้ก็มีได้นำเอาระบบกฎหมายอังกฤษมาใช้ทั้งระบบ หากแต่นำมาผสมผสานกับกฎหมายของตนหรือปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในประเทศตน เช่น สหรัฐอเมริกา และแคนาดา เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีประเทศอื่นอีกเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่รับเอาทั้งระบบกฎหมายอังกฤษและระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายไปผสมผสานกันใช้ในประเทศของตนอาทิเช่น สก๊อตแลนด์ อิสราเอล สหภาพอาฟริกาใต้ ฟิลิปปินส์ และไทย เป็นต้น¹²

11 ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ, หน้า 1.

12 เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

ประวัติศาสตร์กฎหมายอังกฤษสืบขึ้นไปได้เท่ากับ

ประวัติศาสตร์ของประเทศอังกฤษถึงสมัยก่อนคริสตกาล อันมีอารยชนเผ่าต่าง ๆ ผลัดกันเข้ายึดครองครั้งแล้วครั้งเล่าจนกระทั่งเมื่ออังกฤษตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิโรมันเมื่อประมาณ พ.ศ. 500 ในช่วงเวลานั้นโรมได้วางรากฐานระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบฉบับกฎหมายโรมันลงในอังกฤษ เพื่อให้อังกฤษมีระบบกฎหมายเหมือนตน แต่เนื่องจากเกาะอังกฤษอยู่ห่างไกลกรุงโรมมากเกินไปจนจะสอดส่องเอาใจใส่ได้ทั่วถึง กองทัพโรมันจึงล้มครืนใจถอนตัวออกไปจากอังกฤษหลังจากยึดครองอยู่ประมาณ 450 ปี ทำให้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรพลอยสิ้นสุดลงไปด้วย จนต่อมาชาวเผ่าแองเกิล (Angles) และเผ่าแซกซอน (Saxon) ตลอดจนเผ่าเล็กเผ่าน้อยอีกหลายเผ่าได้เข้ายึดครองเกาะอังกฤษเมื่อปลายปี พ.ศ. 1000 จึงได้มีการร่างกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นอีก ซึ่งเรียกกันว่า กฎหมายแองโกลแซกซอน ที่สำคัญมีกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน กฎหมายลักษณะสัญญา กฎหมายลักษณะละเมิด กฎหมายวิธีพิจารณาความ และกฎหมายอาญา มีข้อความคล้ายคลึงกับกฎหมายโรมัน และใช้บังคับในอังกฤษนานเกือบ 6 ศตวรรษ แต่ต่อมาใน พ.ศ. 1609 อารยชนเผ่านอร์แมน (Norman) ได้อพยพจากทางเหนือของทวีปยุโรปเข้ายึดครองเกาะอังกฤษ โดยมีนักรบของเผ่านอร์แมนผู้หนึ่งปราบดาภิเษกขึ้นเป็น พระเจ้าวิลเลียมที่ 1 แห่งสหราชอาณาจักร (William the Conqueror) สถาปนาระบบการปกครองของตนเองขึ้น โดยยกเลิกระบบกฎหมายแองโกลแซกซอน ซึ่งมีอยู่เดิม ทำให้บังเกิดระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม และระบบการเมืองการปกครองขึ้นใหม่ อันส่งผลมหาศาลมาถึงระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอังกฤษทุกวันนี้และกฎหมายอาญาในสมัยนี้มีบทบัญญัติกำหนดความผิดฐาน "ไม่รักษาความสงบสุขในสังคม" ขึ้นอันมีระวางโทษปรับ เช่น มีกฎหมายบัญญัติว่า ถ้าชาวนอร์แมนคนใดถูกฆ่าในที่ชุมนุมกลุ่มใดและไม่อาจจับตัวฆาตกรได้ ผู้ที่อยู่ในชุมนุมกลุ่มนั้นต้องรับผิดชอบ

ชอบตามหาขาดกร และถ้าหาไม่ได้ จะต้องรับโทษปรับฐานไม่ร่วมกันรักษา
ความสงบสุขในสังคมด้วย¹³

เมื่อกาลเวลาผ่านไปกฎหมายลายลักษณ์อักษรของพระเจ้า
วิลเลียมเสื่อมคลายความนิยมลง เพราะความเสื่อมโทรม สับสนและซ้ำซ้อน
กันของระบบกฎหมายและระบบศาล ประกอบกันเข้ากับความปรารถนาที่จะรักษา
พระราชอำนาจสูงสุดและ เด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์นอร์แมน
ในรัชกาลต่อ ๆ มา จึงหาหนทางที่จะปฏิรูประบบกฎหมายใหม่ โดยวิธีการ
ละมุนละม่อมแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยการประกาศพระราชอำนาจของ
พระองค์ในอันที่จะตรวจรับฎีกาจากคู่ความทุกมูลกรณี และใช้หลัก "ความยุติ
ธรรม" และ "มโนธรรม" ประกอบกับหลักกฎหมายที่มีอยู่เดิม เช่น กฎหมาย
แองโกล-แซกซอน กฎหมายของพระเจ้าวิลเลียม โดยนัยนี้คำวินิจฉัยของ
พระมหากษัตริย์ จึงมีที่มาจากหลักกฎหมายตามความยุติธรรมและไม่ปรากฏ
ว่าจารึกหรือบัญญัติลงไว้ ณ ที่ใด ทั้งอาจแก้ไข ขยายความงดใช้ หรือกลับ
หลักในกฎหมายลายลักษณ์อักษรเสียก็ได้ ในทางปฏิบัติ พระมหากษัตริย์มิได้
เป็นผู้วินิจฉัยคดีเอง หากแต่ทรงมอบให้คณะผู้พิพากษาเป็นผู้กระทำการใน
พระปรมาภิไธย ข้อนี้เองที่เป็นจุดกำเนิดของกฎหมาย "คอมมอนลอว์"
(Common Law) ซึ่งมีความหมายว่า "กฎหมายที่ใช้ร่วมกันทั่วพระราช
อาณาจักร" ในประเทศอังกฤษนับแต่นั้นตลอดมาจนทุกวันนี้และแผ่ขยายไปยัง
ประเทศอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ระบบกฎหมายอังกฤษนี้อาจเรียกได้หลาย
แบบสุดแต่วัตถุประสงค์ของผู้เรียก กล่าวคือ ถ้าจะเรียกชื่อกฎหมายตาม
วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระบบกฎหมายนี้ ก็จะใช้ชื่อว่า "คอมมอนลอว์"

¹³ วิษณุ เครืองาม , กฎหมายแองโกล-อเมริกัน, (กรุงเทพ
มหานคร : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 10-11.

(Common Law) ในฐานที่กฎหมายนี้มุ่งประสงค์จะสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่
ชาติและมุ่งให้เป็นกฎหมายสำหรับใช้ร่วมกันทั่วประเทศ ถ้าจะเรียกชื่อ
กฎหมายตามประเภทหรือลักษณะของกฎหมาย ก็จะเรียกว่า "กฎหมายที่ไม่
เป็นลายลักษณ์อักษร" (Unwritten Law) ซึ่งมีลักษณะต่างจากกฎหมาย
ของประเทศภาคพื้นยุโรปหรือกลุ่มประเทศประมวลกฎหมายที่มีการบัญญัติเป็น
ลายลักษณ์อักษร และถ้าจะเรียกชื่อกฎหมายตามเนื้อหาหรือหลักที่ใช้เป็น
กฎหมาย ก็จะเรียกว่า "กฎหมายจารีตประเพณี" (Customary Law)
เพราะเนื้อหาหรือหลักกฎหมายมีที่มาจากจารีตประเพณีและความยุติธรรม
ในทางประวัติศาสตร์กฎหมายและการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบมักจะนิยมใช้
คำว่า "คอมมอนลอว์" ซึ่งเป็นการเรียกตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย แต่
เมื่อแปลเป็นภาษาไทย เรามักนิยมเรียกว่า "กฎหมายจารีตประเพณี" อัน
เป็นการเรียกตามเนื้อหาสาระของกฎหมาย¹⁴

ปัจจุบันนี้ ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มระบบกฎหมายอังกฤษนี้
ได้หันมาจัดทากฎหมายลายลักษณ์อักษรกันมากขึ้น แม้กระทั่งอังกฤษเอง

ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐ
อเมริกา และกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติออกมาใช้บังคับในมลรัฐต่าง ๆ
ในปัจจุบันนี้ พอสรุปได้ว่าราษฎรมีอำนาจและหน้าที่ที่จะจับบุคคลอื่นได้ 4 กรณี
คือ¹⁵

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-17.

¹⁵ Rollin M. Perkins and Ronald N. Boyce,
Criminal Law and Procedure, Cases and Materials on,
(New York : The Foundation Press, Inc., 1977); pp.894-904.

1) เมื่อมีหมายจับ (in obedience to a warrant) เป็นกรณีที่มีหมายจับนั้นออกให้แก่ราชตุรเป็นผู้จัดการจับตามหมาย เป็นการจับได้ทุกกรณี กฎหมายของมลรัฐที่ออกมาใช้ในปัจจุบัณบางฉบับ ยังคงให้มีการออกหมายให้แก่ราชตุรได้เช่นเดิม แต่ส่วนมากจะยกเลิกและจะออกให้แก่เจ้าพนักงานโดยเฉพาะเท่านั้น

2) เมื่อผู้พิพากษาหรือศาลสั่งด้วยวาจาให้จับในกรณีที่มีการกระทำความผิดต่อหน้าผู้พิพากษาหรือศาล (upon the oral order of the magistrate for an offense committed in his presence) แต่จะต้องเป็นกรณีที่ความผิดนั้นเป็นความผิดประเภท Felony หรือ Misdemeanor เฉพาะที่เป็น a breach of the peace * เท่านั้น การจับตามกรณีนี้มีปรากฏน้อยมาก แต่กฎหมายของบางมลรัฐก็ยังคงบัญญัติให้อำนาจเช่นนี้แก่ผู้พิพากษาหรือศาลอยู่ และมีบางมลรัฐขยายอำนาจให้รวมไปถึงกรณีความผิดต่อแผ่นดิน (public offense) ทุกประเภทด้วย

3) เมื่อเจ้าพนักงานขอให้ช่วยจับ (in aid of an officer who has requested assistance in making an arrest) เดิมกฎหมายคอมมอนลอว์ถือหลักว่าพนักงานฝ่ายปกครอง (sheriff) ผู้มีหน้าที่รักษาความสงบและจับกุมผู้ร้าย มีอำนาจแห่งชุมชนของตนที่เรียกว่า posse comitatus หรือ power of the county ที่จะขอให้ชายฉกรรจ์

---

*ความผิด Felony คือความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ต่ำกว่านี้เป็น Misdemeanor ที่เป็น a breach of the peace นั้น คือความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และมีศักดิ์ตั้งแต่ชั้น Peer ลงไปทุกคนหรือเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งช่วยเหลือตนได้ (The power to require such assistance by all able-bodied males, over the age of fifteen and under the rank of Peer, included the power to call upon any such individual) ต่อมาถือหลักให้เจ้าพนักงานทุกคน (peace officer) มีอำนาจที่จะเรียกราชกรให้ช่วยจับหรือป้องกันเหตุร้ายได้ ผู้ใดขัดคำสั่งดังกล่าวจะมีความผิดที่อยู่ในประเภท Misdemeanor กฎหมายของบางมลรัฐบางฉบับถือตามหลักนี้ บางมลรัฐจำกัดไว้เฉพาะกรณีที่เจ้าพนักงานขอให้ช่วยจับตามหมาย แต่มีบางมลรัฐขยายอำนาจให้ผู้จับโดยชอบด้วยกฎหมายทุกกรณีมีอำนาจขอให้ช่วยได้ด้วย

4) การจับโดยราชกรเองโดยไม่มีหมายจับ (Warrantless Arrest) แยกออกเป็น 2 กรณี คือ

4.1) กรณีที่เรียกว่า "committed in his presence" คือเห็นหรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นซึ่งหน้า มีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) เห็นหรือมีการกระทำความผิดประเภท Felony หรือ Misdemeanor ที่เป็น a breach of the peace เกิดขึ้นซึ่งหน้า (a felony or a misdemeanor constituted a breach of the peace is committed in his presence)

(2) จับในทันใดที่กำลังกระทำความผิดนั้น หรือเมื่อได้กระทำความผิดไปแล้วสด ๆ (the arrest is made immediately or on fresh pursuit)

ปัจจุบันนี้กฎหมายใน 20 มลรัฐในสหรัฐอเมริกา บัญญัติให้อำนาจราชกรที่จะจับเมื่อเป็นความผิดต่อแผ่นดินทุกความผิดไม่ว่าจะ

เป็น Felony หรือ Misdemeanor ส่วนในมลรัฐที่เหลือบางมลรัฐวางหลักตามคอมมอนลอว์ บางมลรัฐเพิ่มกรณีความผิด Misdemeanor ออกไปอีกเล็กน้อยให้ครอบคลุมถึงความผิดที่เป็น petit larceny ด้วย แต่บางมลรัฐจำกัดไว้เฉพาะความผิดประเภท Felony เท่านั้น

4.2) กรณีที่เรียกว่า "probable cause" คือ ไม่เห็นหรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นซึ่งหน้า แต่มีเหตุสงสัยหรือการเชื่อว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ได้มีความผิดประเภท Felony เกิดขึ้นจริง (a felony has in fact been committed)

(2) มีเหตุสมควรเชื่อว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิด (he has reasonable grounds for believing the arrestee guilty of committing it)

2.2.3. กลุ่มระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้กฎหมายศาสนาเป็นหลักสำคัญ

นักกฎหมายเปรียบเทียบบางท่านจัดว่า ระบบกฎหมายอิสลามเป็นระบบกฎหมายโดยเฉพาะอีกระบบหนึ่ง แต่บางท่านก็ไม่ถือว่าเป็นระบบกฎหมายซึ่งแยกไปจากกลุ่มระบบกฎหมายสองกลุ่มที่กล่าวข้างต้นแต่ประการใด หากแต่ถือว่าเป็นเพียงกฎหมายสาขาหนึ่งในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสองกลุ่มนี้ กฎหมายอิสลามเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดในกลุ่มนี้ ที่ประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาตินำเอาไปใช้เป็นกฎหมายที่สำคัญสาขาหนึ่งของประเทศ ไม่ใช่เป็นเพียงกฎหมาย ๆ เดียวของประเทศใดประเทศหนึ่งทั้งหมด ส่วนกฎหมายสาขาอื่นของประเทศเหล่านี้ ถ้าไม่ใช่กฎหมายในระบบของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ก็จะเป็นระบบกฎหมายอังกฤษนั่นเอง

นอกจากกฎหมายอิสลามก็มีกฎหมายฮินดู ซึ่งใช้กันอยู่ในหมู่ผู้นับถือศาสนา
เช่น ในประเทศอินเดีย กฎหมาย Cannon Law ของคริสตศาสนานิกาย
โรมันคาทอลิก และกฎหมายยิว ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในหมู่ชาวยิว เช่น
ในประเทศอิสราเอล เป็นต้น¹⁶

ในที่นี้จะ ได้กล่าวถึง เฉพาะกฎหมายฮินดู ซึ่งมีส่วน
เกี่ยวข้องกับกฎหมายของประเทศไทยเราด้วย

กฎหมายฮินดูในส่วนที่เกี่ยวกับละเมิดนั้น ตามที่ปรากฏ
อยู่ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ นอกจากจะ ไม่มีร่องรอยแสดงให้เห็นเค้าของสิทธิ
แก้แค้นแล้ว ยังกลับปรากฏว่าแม้การละเมิดที่ทำความเสียหายให้แก่เพียง
เอกชนโดยเฉพาะเท่านั้น รัฐก็เข้าไปเป็นธุระจัดการลงโทษผู้ทาละเมิดแทน
ผู้เสียหายทุกกรณี กฎหมายฮินดูบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดตาม
ต้องรับโทษทางอาญา รวมทั้งโทษทางศาสนาด้วย ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการ
ชดใช้สินไหมให้แก่ฝ่ายผู้เสียหายเลย โทษสำหรับความผิดบางอย่าง เช่น
การด่า หรือ หมิ่นประมาทที่ไม่ร้ายแรง เป็นเพียงโทษปรับ แต่เงินค่าปรับนี้
จะตกเป็นของรัฐทั้งหมด จะไม่มีการแบ่งให้แก่ผู้เสียหาย หรือในกรณีลักทรัพย์
ผู้กระทำความผิดจะถูกปรับเป็นจำนวนหลายเท่าของมูลค่าของทรัพย์ ผู้เสีย
หายจะมีสิทธิแต่เพียงได้ทรัพย์ของตนคืนเท่านั้น กล่าวโดยสรุปในเรื่องที่
เกี่ยวกับละเมิดหรือการกระทำความผิดตามกฎหมายของฮินดูนั้น ผู้เสียหาย
ไม่มีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ อันเป็นการแก้แค้นตอบแทนต่อผู้กระทำความผิด
เลย รัฐเท่านั้นที่มีสิทธิลงโทษผู้กระทำความผิดได้ โทษที่จะลงนั้นมีทั้ง
โทษที่จะลงแก่ร่างกายของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีทั้งเบาและรุนแรงมาก กับโทษ

¹⁶ศ.ธานีนท์ กรัยวิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ, หน้า 5-7.

ปรับด้วย และเงินค่าปรับนั้นก็ เป็นของรัฐทั้งหมดไม่มีการแบ่งให้แก่ผู้เสียหาย เช่นกฎหมายอื่น ที่แบ่งออกเป็นสองภาค ให้รัฐภาคหนึ่งให้แก่ผู้เสียหายอีก ภาคหนึ่ง อย่างที่เรียกว่ากึ่งสินไหมกึ่งพินัย แต่อย่างใด¹⁷

กฎหมายฮินดูเป็นกฎหมายเก่าแก่กฎหมายหนึ่งที่ใช้อยู่ใน ประเทศอินเดียและยังใช้อยู่ตลอดมาทุกวันนี้ แล้วได้แผ่ขยายไปประเทศ ต่าง ๆ ในแถบอินโดจีน เช่น มอญและพม่า ซึ่งได้นำเอามาปรับปรุงทำ เป็นคัมภีร์ธรรมศาสตร์ขึ้น โดยอาศัยหลักพุทธศาสนาเป็นแนวทาง จึงคง เหลือหลักกฎหมายฮินดูอยู่เพียงบางส่วน แล้วประเทศไทยก็ได้รับเอาคัมภีร์ ธรรมศาสตร์นี้ มาใช้ในกฎหมายเก่าของประเทศไทย ดังที่ปรากฏอยู่ใน กฎหมายตราสามดวง¹⁸

2.3 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการในประเทศไทย

ก่อนที่จะได้พิจารณาถึงประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของ กระบวนการทางอาญาที่เป็นที่มาแห่งอำนาจและหน้าที่ในการจับของราษฎรใน ประเทศไทย จะขอกล่าวถึงประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของกฎหมายไทย ไว้โดยสังเขปดังนี้

ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของกฎหมายไทยเท่าที่สามารถหาหลัก ฐานได้เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยมีการจารึกกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระ

¹⁷ร. แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า 75-77.

¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

ธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ ฯลฯ ไว้ในศิลาจารึก แต่ก็ยังไม่ได้รับความกระจ่าง
 มากนัก จวบจนมาถึงสมัยอยุธยาตอนต้นคือ ปี พ.ศ.1998 ในสมัยสมเด็จพระ
 บรมไตรโลกนาถ จึงได้มีการออกกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็น
 ระบบแบบแผนที่ชัดเจน คือ กฎหมายศักดินา ที่เรียกว่าพระอัยการตำแหน่ง
 นายทหารและพลเรือน ติดตามด้วยกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น กฎหมายอาญา
 กฎหมายครอบครัวมรดก กฎหมายลักษณะพยาน เป็นต้น ครั้นเมื่อกรุงศรี
 อยุธยาแผ่สงครามแก่พม่าในปี พ.ศ.2310 เอกสารต่าง ๆ รวมทั้งตัวบท
 กฎหมายได้ถูกทำลายลงเกือบหมด เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
 โลก สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี จึงได้โปรดให้มีการรวบรวม
 รวมกฎหมายฉบับต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพระธรรมศาสตร์ และราชศาสตร์ ที่ใช้อยู่
 ในสมัยอยุธยามาตราชำระใหม่เมื่อปี พ.ศ.2347 กฎหมายที่ได้ชำระสะสาง
 นี้ เรียกว่า ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 หรือกฎหมายตราสามดวง มีบท
 บัญญัติทั้งหลายที่เกี่ยวกับการปกครอง กฎมณเฑียรบาล การจัดระเบียบชนชั้น
 ทางสังคม สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในทางแพ่งและความผิดทางอาญา
 ศักดินาพลเรือนและทหาร ครอบครัวมรดก วิธีพิจารณาความ เป็นต้น
 กฎหมายตราสามดวงนี้ถูกใช้ตลอดมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นยุคแห่ง
 การติดต่อกับต่างประเทศ ที่เข้ามาทำการค้าและล่าดินแดนอาณานิคมใน
 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระองค์จึงได้ทรงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตราสาม
 ดวงที่ไม่ทันสมัยทั้งหลาย เพื่อให้ใช้ได้กับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในรัชกาลนี้
 กฎหมายตราสามดวงจึงเริ่มถูกยกเลิกและสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่
 ทรงรู้สึกผูกมัดที่จะต้องยึดถือบทบัญญัติเก่าๆ ของกฎหมาย จนปลายรัชสมัยของ
 พระองค์ อิทธิพลของประเทศตะวันตกยิ่งเพิ่มมากขึ้นทุกที บรรดากฎหมาย
 ต่าง ๆ ที่แม้พระองค์จะได้ทรงปรับปรุงและแก้ไขแล้ว ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับ
 ของมหาประเทศที่เข้ามามีสัมพันธ์กับไทย จนถึงระดับที่ประเทศมหาอำนาจ
 เหล่านี้ ไม่ยอมใช้กฎหมายไทยและไม่ยอมขึ้นศาลไทย ได้ตั้งศาลกงสุลของตน
 ขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีของคนชาติตนและคนในบังคับของตนแล้วใช้กฎหมาย
 ของประเทศตนเอง เรียกว่า ไทยได้เสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต หรือ

เอกราชทางการศาลไปแล้ว ด้วยข้ออ้างว่ากฎหมายไทยป่าเถื่อนและ ล้าสมัย แต่เนื่องจากว่าบรรดาประเทศเหล่านั้นมีกำลังกองทัพเรือและอาวุธปืนมากมาย ทำให้ไทยจำยอม ในยุคนี้อาจถือได้ว่าไทยได้สูญเสียอธิปไตยบางส่วนไปให้กับประเทศทางตะวันตก และต่อมาถึงกับเสียดินแดนบางส่วนไปด้วย¹⁹

เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงครองราชสมบัติ ก็ได้ทรงมุ่งที่จะหาทางเอาเอกราชทางการศาลกลับคืนมา โดยการปฏิรูปจัดระบบกฎหมายเสียใหม่ ได้ทรงจ้างผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายฝ่ายตะวันตกมาเป็นที่ปรึกษากฎหมายจำนวนมาก และก่อนหน้านั้นก็ได้ทรงส่งข้าราชการและพระราชวงศ์ไปศึกษากฎหมายในต่างประเทศ และทรงจัดให้มีการชำระสะสางกฎหมายใหม่ทั้งหมด โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ผู้ซึ่งทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษเป็นประธาน มีคณะกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยขุนนางไทย ที่ได้ศึกษากฎหมายจากต่างประเทศ และชาวต่างประเทศ คณะกรรมการนี้ทำหน้าที่จัดร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ พระธรรมนูญศาลยุติธรรมประมวลกฎหมายอาญาเมื่อสิ้นรัชกาลที่ 5 การชำระสะสางกฎหมายยังไม่เสร็จ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้มีการร่างกฎหมายทำงานต่อไป แต่ก็แล้วเสร็จไปเพียงบางส่วนจนหมดรัชกาล แต่การชำระสะสางและจัดทำประมวลกฎหมายต่าง ๆ ก็ยังดำเนินต่อไปจนสำเร็จลงในรัชกาลที่ 8 เป็นส่วนใหญ่ รวมระยะเวลาทั้งสิ้นกว่า 30 ปี และ 4 รัชสมัยกฎหมายตราสามดวงได้ถูกยกเลิกไปทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2478 ไทยเราก็ได้มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประมวลกฎหมายวิธี

---

¹⁹วิยะดา สมสวัสดิ์ และวิระวุฒิ วัฒนายน, กฎหมายเบื้องต้น, (เชียงใหม่ : โครงการตำรามหาวิทยาลัย, สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2524), หน้า 30-34.

พิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา เหล่านี้ถือว่าเป็นกฎหมายหลักที่ได้บัญญัติรูปเจริฐรอยตามต่างประเทศ ซึ่งได้แก่อังกฤษและฝรั่งเศส เป็นสำคัญ โดยเอารูปแบบประมวลกฎหมายมาจากฝรั่งเศส และเอาข้อความบางลักษณะมาจากอังกฤษและฝรั่งเศส เป็นต้น 20

ในส่วนของวิวัฒนาการของกระบวนการทางอาญานั้น เมื่อพิจารณากฎหมายเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี บราฎร่องรอยให้เห็นว่าชนชาวไทยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ได้มีการใช้วิธีแก้แค้นตอบแทนในกรณีของการละเมิดจารีตประเพณีและกฎหมาย ซึ่งในสมัยโบราณนั้น ยังไม่ได้แยกผลแห่งการกระทำผิดดังกล่าวเป็นผลในทางแพ่งและผลในทางอาญาเช่นในปัจจุบันนี้ แต่ต่อมาก่อนสมัยตั้งกรุงศรีอยุธยา ได้มีวิธีการที่ยอมให้ผู้เสียหายเรียกเงินสินไหมได้แทนการแก้แค้น แต่การเรียกเงินสินไหมกันนี้ ก็ยังเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหายที่จะเรียกเอาจากผู้กระทำการละเมิดด้วยตนเอง แต่ต่อมาพระมหากษัตริย์จึงได้ทรงเข้าเกี่ยวข้องแทรกแซง เพื่อให้ผู้ถูกละเมิดได้รับเงินสินไหมตามที่ควรจะได้รับ และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพราะเล็งเห็นว่าการละเมิดนั้นมีได้ทำคามเสียหายให้แก่เฉพาะตัวผู้ถูกละเมิดโดยตรงเท่านั้น แต่ยังมีผลไปทำคามเสียหายแก่ชุมชนด้วย และการปล่อยให้มีการใช้กำลังกันเอง จะยิ่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนอีกด้วย ดังนั้นต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงได้มีกฎหมายห้ามผู้ต้องเสียหายดำเนินการแก้แค้น หรือบังคับเอาค่าสินไหมจากผู้กระทำผิดโดยผลการด้วยตนเองโดยเด็ดขาด ผู้เสียหายจะต้องฟ้องร้องยังโรงศาลตามระเบียบเสมอไป และถ้าหากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวนี้กำหนดโทษไว้ด้วย ซึ่งบางครั้งก็เป็นโทษ

หนักและรุนแรง (เพื่อเป็นตัวอย่างขอให้ดูโจร มาตรา 39, 66, 131, 137 และ 140 อาญาหลวง มาตรา 28, 97, 102 และ 126 อาญาราชฎร มาตรา 1, 2, 3, 4 และ 6 เป็นต้น)²¹

สำหรับความรับผิดชอบร่วมกันทั้งครอบครัวและหมู่เหล่าในเรื่องของการละเมิดนั้น ในชั้นเดิมกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ถือกันว่าสมาชิกในครอบครัวหรือหมู่เหล่าต้องร่วมกันรับผิดชอบ เนื่องจากการกระทำของสมาชิกผู้หนึ่งผู้ใดต่อครอบครัวหรือหมู่เหล่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ต่อมาความรับผิดชอบร่วมกันของครอบครัวในทางอาญาได้คลายลง คงเหลือแต่ความรับผิดชอบร่วมกันในทางแพ่งเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะโจรมาตรา 38 ที่บัญญัติไว้ว่า "พี่น้องลูกหลานตนเป็นโจร แลโจรอยู่ด้วยพ่อแม่พี่น้องลูกหลานตายายลูกเมียพ่อตาแม่ยาย แลเขาทั้งนี้อยู่บ้านเดี่ยวเรือนเดี่ยวด้วยโจร และโจรนั้นหนี ท่านว่าให้เอาผู้ซึ่งอยู่ด้วยนั้นมาถามหาโจร ว่ารู้เห็นแห่งที่โจรไป โจรเคยสำนักอยู่ที่ใด แลให้ช่วยเสาะสาวหาโจรนั้นจงได้ ถ้าแลถามมันว่ามีรู้แห่งที่โจรหนีไปอยู่ ท่านว่าให้เอาเขาซึ่งโจรอยู่ด้วยนั้นมาให้มีผู้ค้าแลเอาบนเขาไว้ ถ้ามีผู้โจทว่ารู้เห็นด้วยโจร แลรู้ที่อยู่ผู้โจร แลถ้าเป็นสัจว่าเห็นด้วยโจรจริง ท่านว่ามันอาพรางโจรไว้ ให้ลงโทษและบาดไหมคจโจรนั้น แล ถ้าคงว่ามีรู้เห็นด้วยโจร มีรู้แห่งที่โจรอยู่จริง ท่านว่าให้เอาแต่พ่อแม่พี่น้องลูกเมียโจรอันสนิทนั้นมาจาไว้จนกว่าจะได้โจร ถ้าแลมิได้โจร ท่านว่าให้มันผู้ต้องจานั้นใช้แต่ทุนสิน อย่าให้ใช้สินไหมพินัยเลย" วิเคราะห์บทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครอบครัวจะพึงรับผิดชอบในการละเมิดที่สมาชิกคนหนึ่ง ไปกระทำความผิดนั้น ก็ต่อเมื่อสมาชิกผู้ทำละเมิดนั้นได้อาศัยอยู่เรือนเดียวกันกับญาติในครอบครัวนั้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งบรรดาญาติ

²¹ร.แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า

พี่น้องในครอบครัวมีหน้าที่ก็แต่เพียงให้ส่งทรัพย์ที่ถูกลักไปนั้นคืนหรือใช้ราคาให้แทน โดยเหตุนี้จึงเป็นอันว่าครอบครัวจะมีความรับผิดชอบในการละเมิด ก็ต่อเมื่อการละเมิดนั้นเป็นการที่กระทำแก่ทรัพย์สินและไม่ใช่ที่เป็นการกระทำแก่เนื้อตัวบุคคล เช่น การทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ เป็นต้น สำหรับการละเมิดในกรณีหลังนี้ ผู้ละเมิดเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว²²

แต่ความรับผิดชอบของหมู่เหล่าในประเทศไทยกลับวิวัฒนาการไปในทางตรงกันข้ามกับความรับผิดชอบของครอบครัว คือ กลับมีเพิ่มมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะโจร (มาตรา 15, 16, 114 และ 136) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า เมื่อเกิดการปล้นก็ตีหรือเมื่อเกิดฆ่าคนตาย หรือทำร้ายสัตว์เลี้ยงให้ถึงตายก็ตี ถ้าการกระทำผิดเหล่านี้เกิดขึ้นในอาณาเขตของหมู่ใด ให้สมาชิกทุกคนในหมู่นั้นมีหน้าที่ช่วยกันค้นหาสืบจับผู้กระทำผิดให้จงได้ หน้าที่นี้ตกอยู่เป็นพิเศษแก่ผู้ซึ่งอยู่ข้างเดียวกับผู้ถูกละเมิดเสียหาย คือจะต้องช่วยต่อสู้ป้องกันโจรที่มาปล้นสดมภ์ และถ้าหากเพื่อนข้างเดียวกันนั้นละเลยหน้าที่ของตนเสีย ก็จะต้องถูกถือว่าเป็นผู้สมรู้และถูกลงโทษในฐานนี้ (มาตรา 136) นอกจากพวกเพื่อนบ้านเหล่านี้แล้ว หน้าที่ช่วยต่อสู้และติดตามโจรยังคงอยู่แก่บรรดาผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในอาณาเขตในระยะ 3 เส้น 15 วาโดยรอบจากที่ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้น ถ้าบุคคลผู้อยู่ในระยะที่กำหนดไว้นี้ มิได้ชวนชวายปฏิบัติหน้าที่ของตนตามกฎหมาย ตนจะต้องถูกลงโทษทวนด้วยลวดหนึ่ง เป็นจำนวนมากน้อยก็ที่สุดแล้วแต่ระยะที่ตนอยู่ห่างมากหรือน้อยจากที่เกิดเหตุ (มาตรา 15) อนึ่ง กฎหมายลักษณะโจรยังบัญญัติให้ทำการซักถามด้วยวิธีทรมานแก่บรรดาชาวบ้าน ซึ่งอยู่ในบริเวณดังกล่าวมานี้เสียภายในสามวันนับแต่เหตุ

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 94-95.

การณ้ได้เกิดขึ้น ถ้าบุคคลเหล่านี้ปฏิเสธไม่รับว่าได้มีส่วนร่วมอยู่ด้วยในการกระทำผิดรายนั้น ก็ให้ทำหนังสือทานบนไว้ เพื่อว่าจะได้ใช้เป็นทางให้ได้ตัวผู้ถูกซักถามนี้มาลงโทษในกรณีที่มีความปรากฏขึ้นภายหลังว่า ผู้นี้ได้เป็นผู้สมรู้ด้วยในการกระทำผิด (มาตรา 16 และ 114) กล่าวโดยสรุป กฎหมายลักษณะโจรนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บรรดาผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุความผิด และภายในเขตของบริเวณที่กำหนดไว้ นั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนรู้เห็นด้วยในการกระทำผิดรายนั้น²³

ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าท้ายสระ ได้ออกพระราชกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหมู่เพิ่มเติมขึ้นจากกฎหมายลักษณะโจรดังกล่าว โดยกำหนดให้ชาวบ้านในหมู่ที่เกิดการกระทำผิดนั้น พร้อมด้วยหัวหน้าของตน คือ ผู้รักษาเมืองหรือผู้รั้งและกรมการชดใช้ทุนทรัพย์หรือค่าสินไหมตามอัตราในกฎหมายให้แก่ผู้เสียหายด้วย ต่อมาอีกสิบสองปีภายหลังจากนั้นในรัชสมัยของพระเจ้าบรมโกศ ได้มีการออกพระราชกำหนดว่าด้วยความรับผิดชอบของหมู่ออกมาอีกฉบับหนึ่ง โดยจัดเอาบทบัญญัติในพระราชกำหนดของพระเจ้าท้ายสระมาสมทบเข้ากับบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะโจร กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลผู้อยู่ในเขต 3 เส้น 15 วา ตามระยะทางห่างไกลจากบริเวณที่เกิดเหตุ ครั้นต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีการออกพระราชกำหนดอีกฉบับหนึ่ง เพิ่มความรับผิดชอบของหมู่เหล่านี้ขึ้นอีก โดยการกำหนดให้ชาวบ้านราษฎรทั้งหลายที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุโจรผู้ร้ายขุดค้นหาทรัพย์สมบัติ พระพุทธรูป ทาลายพระเจดีย์ ต้องมีหน้าที่ร่วมมือกันสืบเสาะจับกุมเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ชาวบ้านผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับนี้จะถูกลงโทษอาญา ต่อมาในรัชสมัยของพระบาท

23 เรื่องเดียวกัน

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีกฎหมายออกมาอีกฉบับหนึ่งคือ กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น ขยายเขตบริเวณที่บุคคลผู้จะต้องร่วมรับผิดชอบออกจาก 3 เส้น 15 วาไปเป็นระยะทาง 5 เส้น²⁴ ซึ่งเหตุผลของการขยายเขตบริเวณดังกล่าวนี้มีดังนี้ "... อนึ่งมีพระราชกำหนดแต่ก่อนไว้ว่า ถ้าโจรปล้นให้ราษฎรชาวบ้านชานกันจับผู้ร้ายไว้ เขตแดนที่รังวัด 3 เส้น 15 วานั้นน้อยนัก ด้วยครั้งนี้พิจารณาได้ความว่า อ้ายผู้ร้ายพวก 1 ราย 1 ถึง 14-15-16-17 คน ก็มีภูมิลำเนาในที่อ้ายผู้ร้ายไปปล้นนั้น บางแห่งบ้านน้อย บางแห่งบ้านมากไม่เสมอกัน ทอดที่รังวัดไว้ 3 เส้น 15 วา ถ้าเป็นบ้านน้อยคนในที่รังวัดซึ่งจะจับผู้ร้ายหาพอไม่ จึงให้เพิ่มเขตแดนรังวัดขึ้นอีกเส้นห้าวาเก่าใหม่ให้ได้ 5 เส้น จะได้จำนวนคนมากส่วนกันจับอ้ายผู้ร้าย ให้นายอำเภอ กำนัน พันท้ายบ้าน บอกประกาศชาวบ้านให้ทำเกราะไว้สำหรับบ้านสำหรับเรือนจงทุกเรือน ถ้าอ้ายผู้ร้ายเอาสากรกระทั่ง และ ไม้กระทั่ง ประตูจุดคบเพลิง เข้าปล้นบ้านเรือนแห่งใดเจ้าของเรือนกลัวอ้ายผู้ร้าย จะร้องบอกชาวบ้านมิได้ และเพื่อนบ้านใกล้เคียงคงจะรู้ว่าอ้ายผู้ร้ายปล้นเรือนนั้นรู้แล้วให้ตีเกราะสัญญาณเรือนใดได้ยินแล้วให้ตีเกราะบอกกันต่อ ๆ ไป ให้คนในเรือนที่รังวัด 5 เส้นมาช่วยกันจับอ้ายผู้ร้ายให้ทัน..."²⁵ จวบจนในรัชกาลของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การสืบสวนจับกุมผู้ร้ายนั้น จึงตกเป็นหน้าที่ของรัฐแต่ฝ่ายเดียว โดยมีการจัดวางระเบียบขึ้นไว้สำหรับ

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91-100.

²⁵ ศ. พระยานิติศาสตร์ไพศาล, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คาสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ. 2501-2502), หน้า 207.

เรื่องนี้เป็นอย่างดี พระองค์ได้ทรงออกประกาศลงวันที่ 29 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) ยกเลิกกฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น พร้อมกับบทบัญญัติทั้งหลายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของหมู่เหล่าต่าง ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด²⁶

ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้จัดทำประมวลกฎหมายขึ้น กระบวนการทางอาญาที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของราษฎร จึงถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

---

²⁶ร. แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า 102-103.

2.4 อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามกฎหมายของประเทศไทย ในปัจจุบัน

2.4.1. ความหมาย

ก่อนที่จะได้พิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไทยในปัจจุบันนี้ เห็นควรจะได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ดังนี้

2.4.1.1. ความหมายของคำว่า "อำนาจ"

สำหรับความหมายทั่วไปของคำว่า "อำนาจ" นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สิทธิ เช่น มอบอำนาจ ความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำหรือบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เช่น อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย อำนาจสังคีตศีลสิทธิ์ กำลังความรุนแรง เช่น ชอบใช้อำนาจ ความบังคับบัญชา เช่น อยู่ใต้อำนาจ การบังคับ เช่น ขออำนาจศาล²⁷

แต่คำว่า "อำนาจ" ในทางกฎหมายนั้น นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งอธิบายไว้ว่าหมายถึงความถึง การที่กฎหมายยินยอมอนุญาตให้บุคคลกระทำการบางอย่างได้ในพฤติกรรมที่ระบุไว้ ซึ่งถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้เช่นนั้นแล้ว การกระทำย่อมเป็นความผิดเช่นเดียวกับที่กระทำใน

---

²⁷พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 905.

พฤติการณ์อื่น ๆ กรณีเช่นนี้ต้องแล้วแต่กฎหมายซึ่งบัญญัติเรื่อง เหล่านี้ อาจ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เช่น มาตรา 116 การกระทำความผิดเป็น เอกสิทธิ์ภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือแสดงความคิดเห็นติชม โดยสุจริต ฯลฯ ซึ่งกฎหมายที่ให้อ่านานั้นจะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น พระราชบัญญัติต่าง ๆ หรือกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ และ กฎหมายที่ให้อ่านเหล่านี้ อาจเป็นกฎหมายที่บังคับให้บุคคลมีหน้าที่ต้อง กระทำการที่ระบุมไว้ มิฉะนั้นมีความผิด เช่น ให้ทำการประหารชีวิต จากุ่บุคคลตามคำพิพากษา ให้จับและควบคุมผู้กระทำความผิด ถ้าผู้มีหน้าที่ใน การนั้นไม่กระทำตามอำนาจและหน้าที่ อาจมีความผิดฐานละ เลยต่อตำแหน่ง หน้าที่ได้ แต่บางทีก็เป็นแต่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้โดยมิได้บังคับให้กระทำ เช่น ราชฎรอาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญามาตรา 79 , 82 เป็นต้น²⁸

เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวประกอบกัน ผู้เขียนเห็นว่า คำว่า "อำนาจ" นั้นในทางกฎหมายอาญาหรือวิธีพิจารณา ความอาญาไม่ใช่สิทธิ เพราะไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ แต่เป็นการที่ กฎหมายยินยอมให้บุคคลกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ในพฤติการณ์ที่ระบุมไว้ และการกระทำเช่นว่านี้ จะต้องเป็นการกระทำโดยชอบตามหลักเกณฑ์หรือ ขั้นตอนของกฎหมายและบุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ ซึ่งจะแตกต่างจาก คำว่า "หน้าที่" ที่เป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับให้บุคคลต้องกระทำการตามที่ระบุม ไว้ มิฉะนั้นมีความผิด ดังนั้นคำว่า "อำนาจ" ที่ใช้ในที่นี่ จึงมีความหมาย ตามนัยดังกล่าวนี้เท่านั้น

²⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญภาค 1 ตอนที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมการศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา, 2521), หน้า 655-657.

2.4.1.2. ความหมายของคำว่า "หน้าที่"

ความหมายทั่วไปของคำว่า "หน้าที่" นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กิจที่ควรทำ กิจที่จะต้องทำ วงแห่งกิจการ²⁹

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า "หน้าที่" ดังกล่าวนี้ประกอบกับความหมายของคำว่า "อำนาจ" ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า คำว่า "หน้าที่" หมายความว่า กิจที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และในขณะเดียวกันบังคับให้บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำการตามที่ระบุไว้ มิฉะนั้นจะมีความผิด ดังนั้นคำว่า "หน้าที่" ที่ใช้ในที่นี่จึงมีความหมายตามนัยดังกล่าวนี้นี้

ความผิดจากการไม่กระทำตามหน้าที่นี้ เป็นความผิดประเภทละเว้นการกระทำ ไม่ใช่ความผิดโดยการกระทำในทางงดเว้น ตามความหมายของมาตรา 59 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้อธิบายไว้ว่าความผิดที่เกิดขึ้นโดยละเว้นการกระทำนี้ จะเกิดขึ้นก็แต่โดยกฎหมายบัญญัติว่า การไม่กระทำ เช่นใดในพฤติการณ์ใดเป็นความผิด ซึ่งหากจะถือว่ากฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ที่บุคคลต้องกระทำ บทบัญญัติหน้าที่ให้กระทำนี้ก็ เป็นบทบัญญัติในกฎหมายอาญาเท่านั้น การละเว้นไม่กระทำตามหน้าที่เหล่านี้ จึงเป็นแต่เพียงความผิดต่อกฎหมายที่บัญญัติหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ซึ่งมีบทกำหนดโทษไว้สำหรับการละเว้นนั้นแล้ว ผู้ละเว้นไม่มีความผิดนอกเหนือไปจากนั้นเพราะการละเว้นนั้นอีก³⁰

²⁹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, หน้า 833.

³⁰จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ตอนที่ 1, หน้า 180-182.

กิจที่กฎหมายบังคับไว้ให้บุคคลต้องกระทำที่เกี่ยวกับเรื่องนี้คือ กิจที่บุคคลจะต้องกระทำตามคำสั่งหรือคำสั่งบังคับของเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจออกคำสั่งหรือคำสั่งบังคับนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368 ที่บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวันหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ถ้าคำสั่ง เช่นว่านั้นเป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ตามความในมาตรานี้ วรรคแรกเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานออกคำสั่งให้ราษฎรกระทำการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เพื่อให้การนั้นเป็นไปตามกฎหมายบทใดบทหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นเรื่องที่ราษฎรจะต้องทำหรือมีหน้าที่จะต้องทำด้วยตนเอง ส่วนวรรคสองเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานจะต้องกระทำการที่เป็นหน้าที่ของตน แต่จำเป็นจะต้องให้ราษฎรช่วยเหลือในการกระทำการนั้น จึงอาจสั่งให้ราษฎรช่วยเหลือตน เช่น เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ ขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 82

2.4.1.3. ความหมายของคำว่า "ราษฎร"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า "ราษฎร" ไว้ว่าหมายถึงความถึง พลเมืองของประเทศ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ในการจับ ได้บัญญัติถึง
อำนาจและหน้าที่ของบุคคลเพียง 2 ประเภท คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือ
ตำรวจประเภทหนึ่งกับราษฎรอีกประเภทหนึ่ง แต่มีบทบัญญัติคานียามไว้เฉพาะ
แต่บุคคลประเภทแรกในมาตรา 2 (16) ไว้ว่า

"พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ" หมาย
ความถึง เจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบ
เรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรม
ศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ใน
เมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบบรตามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมี
หน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบบรตาม"

มีนักนิติศาสตร์ไทยได้อธิบายความหมาย
ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ดังนี้³¹

(1) เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ
และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ได้แก่

ก. พนักงานฝ่ายปกครอง ตาม
พ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัดอำเภอ
นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น

³¹พ.ต.ต.สุวัณชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาเล่ม 1 มาตรา 1 ถึง 76 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาฎีกา
ประกอบ, (พระนคร : การพิมพ์พระนคร, 2513), หน้า 92-96.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1035/2482

อำนาจในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ปกครองท้องถิ่น
นั้น อยู่ที่กรมการอำเภอ (เดิม) ซึ่งมีนายอำเภอ ปลัดอำเภอ และสมุหบัญชี
เท่านั้น หมายทั้งคณะกรมการอำเภอไม่

ข. ฝ่ายตำรวจ ได้แก่ ตำรวจทุก

ชั้นตั้งแต่พลตำรวจถึงพลตำรวจเอก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1126/2503

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
ตาม บ.วิ อาญามาตรา 2(16)

(2) พัดดี

(3) เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต

(4) เจ้าพนักงานกรมศุลกากร

(5) เจ้าพนักงานกรมเจ้าท่า

(6) เจ้าพนักงานกรมตรวจคนเข้าเมือง

(ปัจจุบันสังกัดกรมตำรวจ จึงเป็นพนักงานฝ่ายตำรวจตาม (1) ข. ข้างต้น)

(7) เจ้าพนักงานอื่น ๆ เช่น

1. ทหารเรือ มีอำนาจจับกุมผู้

กระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำความผิดบาง
อย่างทางทะเล พ.ศ.2490 มาตรา 4

2. อนุบาลรถไฟ จับกุมผู้กระทำความ

ผิดซึ่งหน้า ฎามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดเป็นอาญาแผ่นดิน
เมื่อเห็นว่าจำเป็น ตาม พ.ร.บ.จัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ.2464
มาตรา 12 (ดู พ.ร.บ. การรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ.2494 มาตรา
16 ประกอบ)

3. พนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.

ว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตการประมงไทย พ.ศ.2482 ได้แก่ พนักงานประมง กรมการจังหวัด กรมการอำเภอ เจ้าท่า พนักงานศุลกากร ผู้บังคับเรือ หรือผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารแห่งราชนาวีและเจ้าพนักงานอื่น ๆ ซึ่งรัฐมนตรีได้แต่งตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

4. พนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.

แร่ พ.ศ.2510 มาตรา 15 ได้แก่ ทรัพยากรประจำท้องที่ และเจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 4) ซึ่งปฏิบัติการตาม พ.ร.บ.นี้ในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดอาญา

เจ้าพนักงานตั้งแต่ (2) ถึง (7) นี้ จะอยู่ในฐานะ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามอนุมาตรา (16) นี้ได้ ต่อเมื่อได้กระทำการอันเกี่ยวกับการจับปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปรามเท่านั้น หากไปกระทำนอกเหนือที่ตนไม่มีหน้าที่แล้ว ก็ไม่ใช่เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1142/2482 เจ้าพนักงานสรรพสามิต มีหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดภาษีชั้นในและผิดน เมื่อออกไปตรวจท้องที่นายอำเภอสั่งให้จับกุมความผิดอื่น เจ้าพนักงานสรรพสามิต ไม่มีอำนาจจับกุมผู้มีอาวุธปืน จะจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายนอกหน้าที่ของตนได้ต่อเมื่อมีหมายจับ หรือเป็นเรื่องมีอำนาจจับตาม บ.วิ.อาญา มาตรา 78

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 115/2489 เสมียนสรรพสามิตไม่ใช่เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แม้จะไปจับกุมเกี่ยวกับการพาเกลือหนีออกนอกอาณาเขตกับตำรวจก็ตาม

มีปัญหว่า กลุ่มราษฎรอาสาสมัครต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของทางราชการตามระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง โครงการ หรือกิจการต่าง ๆ นั้นมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานอื่น ๆ ตามข้อ (7) นี้หรือไม่

ปัจจุบันนี้ กลุ่มราษฎรอาสาสมัครต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นถูกยกเลิกโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ข้อ 3 ให้คงเหลือเพียงกิจการลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ..) กิจการอาสารักษาดินแดน (อส.) ตามพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 โครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองแห่งชาติ (อพบ.) และ ไทยอาสาป้องกันชาติ เท่านั้น เหตุผลในการประกาศใช้ระเบียบนี้คือ

"ด้วยปรากฏว่า ได้มีประชาชนผู้รักชาติ และ เสียสละ เป็นจำนวนมากได้ตระหนักประจักษ์ถึงพิษภัยอันร้ายแรงที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนความผาสุกของประชาชนอันเนื่องมาจากได้มีผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์บ่อนทำลาย มีภัยคุกคามจากผู้ก่อความไม่สงบ มีสาธารณภัยอันใหญ่หลวงเกิดขึ้นอยู่เนือง ๆ มีอาชญากรรมจำนวนมากจากโจรผู้ร้ายชุกชุม ตลอดจนไม่มีการอาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเท่าที่ควร ทำให้มักเกิดความระส่ำระสายและไม่สามารถรักษาสถานการณ์บ้านเมืองให้สงบเรียบร้อยด้วยดี ประชาชนเหล่านี้ จึงได้พร้อมใจรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มราษฎรอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ โดยความร่วมมือและสนับสนุนจากส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ และทหาร เพื่อต่อต้านและป้องกันบรรเทาภัยพิบัติและการก่อการไม่สงบเรียบร้อยทุกรูปแบบ ตลอดจนรวมกันอาสาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในทุกด้าน

กลุ่มราษฎรอาสาสมัครดังกล่าวนี้ได้มีการจัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของทางราชการมากมายหลายรูปแบบ และมีชื่อ

เรียกแตกต่างกันออกไป อาทิเช่นไทยบ้านอาสาป้องกันตนเอง (ทสป.) อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ราษฎรอาสาสมัครพัฒนาท้องถิ่น และป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (รส.พป.) ราษฎรอาสาและป้องกันตนเอง (รอป.) กองกำลังติดอาวุธ (กตอ.) กลุ่มเสียงชาวบ้าน กลุ่มบางระจัน ชาวบ้านพิทักษ์ถิ่น ราษฎรสามัคคี ราษฎรอาสาสมัครป้องกันชายแดน ราษฎรอาสาสมัครป้องกันผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อาสาป้องกันอาชญากรรม และอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อที่จะผนึกกำลังกลุ่มราษฎรอาสาสมัครต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อป้องกันการเข้าใจลับสนใน เรื่องการเรียกชื่อการจัดตั้งการฝึกอบรม การควบคุมดูแล และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีและมีประสิทธิภาพสูง นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2521 จึงได้วางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มราษฎรอาสาสมัครไว้"

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มราษฎรอาสาสมัครเหล่านี้ อาจสรุปได้ดังนี้

(1) กิจการลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.)

ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติฉบับที่ 6 ว่าด้วยลูกเสือชาวบ้าน พ.ศ. 2516 ซึ่งออกตามความในมาตรา 18(7) แห่งพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2507 ได้ให้คานียามของลูกเสือชาวบ้านไว้ ดังนี้

ข้อ 2. ลูกเสือชาวบ้านคือ ชาวบ้านที่ได้รับการฝึกอบรมตามวิธีการของลูกเสือกับได้บญญาณตนว่า จะปฏิบัติตามคาบญญาณและกฎของลูกเสือ

อุดมการณ์ของลูกเสือชาวบ้านและ
แนวคิดในการดำเนินการมีดังนี้³²

กิจการลูกเสือชาวบ้าน คือ ชาวบ้านทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกอาชีพ ที่ได้รับการศึกษานอกระบบโดยวิธีการของลูกเสือ ซึ่งเป็นองค์การของประชาชนที่มีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในการสร้างความมั่นคง ความมั่งคั่ง พัฒนาระดับพื้นฐานทุกสาขาให้แก่ประชาชนในทุกท้องถิ่นทุกระดับทั่วประเทศ โดยมีจุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาที่ตัวบุคคลแล้วขยายไปสู่สังคม ประเทศชาติ เป็นลำดับ การดำเนินงานในกิจการดังกล่าวลูกเสือชาวบ้านยึดมั่นในอุดมการณ์ และมีแนวคิดในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์ของลูกเสือชาวบ้าน
อาจกำหนดตามหลักวิชาการได้ดังนี้

1.4 ลูกเสือชาวบ้านจะ
ดำรงตนเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และ
รักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ด้วยชีวิต

จะเห็นได้ว่า ลูกเสือชาวบ้าน ก็มี
หน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองดีนั่นเอง

³² วิเชียร ชิวพิมายและคณะ, รายงานการวิจัย เรื่องการปรับปรุง
กิจการลูกเสือชาวบ้านที่เป็นประโยชน์แก่สังคม, (โครงการวิจัยโดยทุน
อุดหนุนจากมูลนิธิลูกเสือชาวบ้านและมหาวิทยาลัยขอนแก่น 2526), หน้า 5.

(2) กิจการอาสารักษาดินแดน (อส.)

กิจการอาสารักษาดินแดนนี้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การป้องกันประเทศชาติในสถานการณ์สงครามปัจจุบัน เป็นหน้าที่ของประชาชนพลเมืองทุกคนที่จะต้องร่วมมือช่วยเหลือและจะต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้มีความรู้ในการที่จะป้องกันตนเองและประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและจัดหน่วยการบังคับบัญชาเตรียมไว้ตั้งแต่เวลาปกติ

มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า

"เจ้าหน้าที่หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนในระหว่างทางการตามหน้าที่ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา"

อำนาจและหน้าที่ของกองอาสา

รักษาดินแดนมีดังนี้

มาตรา 16 กองอาสารักษาดิน

แดนมีหน้าที่

(2) ทาหน้าที่ตำรวจรักษาความ

สงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการเกี่ยว
กับการสั่งใช้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ดังนี้³³

1. การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก
กองอาสารักษาดินแดนต้องร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเสมอไป
โดยให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นหัวหน้าสมาชิกกองอาสารักษาดิน
แดนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือสนับสนุนกำลังของเจ้าหน้าที่เท่านั้น

2. ก่อนที่จะสั่งใช้สมาชิกกอง
อาสารักษาดินแดนออกปฏิบัติหน้าที่ขอให้ชี้แจงทำความเข้าใจกับสมาชิกกอง
อาสารักษาดินแดนให้ทราบถึงหน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนตามพระ
ราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ.2497 มาตรา 16 แก้ไขเพิ่มเติม
โดยพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2504 มาตรา 5
ซึ่งได้บัญญัติว่ากองอาสารักษาดินแดนมีหน้าที่ ฯลฯ "(2) หน้าที่รักษาความ
สงบภายในท้องที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเสมอไป จะปฏิบัติ
หน้าที่โดยลำพังตนเองไม่ได้"

ดังนั้นแม้เจ้าหน้าที่หรือสมาชิกกอง
อาสารักษาดินแดนจะถือว่าเป็นเจ้าพนักงานแต่จะกระทำการตามหน้าที่โดยตน
เองไม่ได้ จะต้องร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเสมอไป จึงอาจ
กล่าวได้ว่าในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกอาสารักษาดินแดนเป็นเพียงผู้ช่วย
เจ้าพนักงานเท่านั้น

---

³³กระทรวงมหาดไทย, "คำสั่งที่ มท.0305/ว.1590 ลงวันที่ 3
กุมภาพันธ์ 2507," กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบกองอาสารักษาดินแดน
เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : กองอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย), หน้า 371-377.

(อพบ.)

(3) โครงการอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง

โครงการ อพบ. นี้ ดำเนินการโดย อาศัยพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 เป็นหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการเสริมสร้างและพัฒนาท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตนครหลวง เขตเทศบาล และสุขาภิบาล ให้ราษฎรจัดการปกครองตนเองขึ้น โดยมีคณะกรรมการปกครองหมู่บ้านของตนเองฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นแทนการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แต่ปัจจุบันหมู่บ้าน อพบ. ยังเป็นเพียงหมู่บ้านอุดมการเท่านั้น ยังอยู่ในขั้นฝึกอบรมราษฎรยังไม่สามารถจัดตั้งได้ ดังนั้นการปกครองในหมู่บ้านเหล่านี้ จึงยังคงใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการอาเภอ เป็นพนักงานปกครองอยู่³⁴

(4) โครงการไทยอาสาป้องกันชาติ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 ข้อ 5 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการไทยอาสาป้องกันชาติไว้ดังนี้

³⁴กระทรวงมหาดไทย, คู่มือการฝึกอบรมและปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อพบ., (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย), หน้า 161-162.

ไทยอาสาป้องกันชาติ แจแนกเป็น

สองประเภทตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์เน้นหนัก ดังนี้

(1) ประเภทป้องกันตนเอง มี

การก่อการร้ายของฝ่ายคอมมิวนิสต์หรือภัยจากการกระทำของข้าศึก

(ก) ต่อต้านและป้องกัน

การก่อความไม่สงบเรียบร้อยทุกรูปแบบ

(ข) ต่อต้านและป้องกันใน

ในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นของตนเอง

(ค) รักษาความปลอดภัย

วัตถุประสงค์เน้นหนัก ดังนี้

(2) ประเภทคุ้มครองพัฒนา มี

สาธารณภัย

(ก) ป้องกันและบรรเทา

ปราชัยอาชญากรรมทุกประเภท

(ข) ป้องกันและปราบ

ของตนเอง

(ค) อาสาพัฒนาท้องถิ่น

และ ข้อ 17. กำหนดภารกิจของ
ไทยอาสาป้องกันชาติดังนี้

---

(5) ช่วยเหลือพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปราม
อาชญากรรมทุกประเภท ภายในขอบเขตของกฎหมาย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนิน
กิจการหรือโครงการกลุ่มราษฎรอาสาสมัครดังกล่าวมาแล้ว เป็นไปในลักษณะ
ของการอาสาสมัครเข้าไปช่วยเจ้าพนักงาน ราษฎรที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจการ
หรือโครงการดังกล่าว จึงไม่ใช่เจ้าพนักงานตามกฎหมาย

ดังนั้นคำว่า "ราษฎร" ที่ใช้ในที่นี้
จึงหมายความถึงพลเมืองของประเทศที่ไม่ใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
ตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกล่าวอีกนัย
หนึ่งว่าหมายความถึง บุคคลธรรมดาไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของกลุ่มบุคคลหรือกิจ
การหรือโครงการใด ๆ หรือไม่และรวมถึงเจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่
พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดังที่กล่าวมาแล้ว ตลอดจนพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจตามที่กล่าวมาแล้วที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ แต่ได้กระทำการใน
ฐานะ เป็นบุคคลธรรมดาด้วย

2.4.1.4. ความหมายของคำว่า "จับ"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความ
หมายของคำว่า "จับ" ไว้ว่าหมายความถึง อาการที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใด
สิ่งหนึ่งตลอดจนกำไว้ ยึดไว้, เกาะ เช่น นกจับคอน, ติด เช่น เขม่าจับกัน

หม้อ, เริ่ม เช่น จับเรื่องตั้งแต่ตอนนั้นไป, เกาะกุมตัวมิให้หนี เช่น จับผู้ร้าย ...และคำว่า "จับกุม" หมายความว่า จับยึดเอาตัวไว้³⁵

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่ง เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของบุคคลในการจับ ไม่มีบทบัญญัติคานียามของคำว่า "จับ" นี้ไว้ มีแต่มาตรา 83 ที่บัญญัติเกี่ยวกับ ลักษณะ และวิธีของการจับไว้ ซึ่งมีข้อความดังนี้

"ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่ง ทำการจับ ต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไป ยังกิจทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็น ก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่ง จะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวาง การจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับก็มีอำนาจใช้วิธีหรือ ความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่ง เรื่องในการจับผู้นั้น"

เมื่อพิเคราะห์ความในวรรคแรกของมาตรา 83 นี้ จะเห็นได้ว่าคำว่า "จับ" ในตอนแรกไม่ได้มีความหมายธรรมดาทั่วไป เช่น คำว่า "จับ" ที่ใช้ในตอนหลัง เป็นคำที่มีความหมายพิเศษโดยเฉพาะในทางกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งคือการ "จับตามกฎหมาย" นั้นเอง

³⁵ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 222.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ฟิลิปปินส์มาตรา 1 (Rule 19, Rules of Court) ได้ให้บทนิยามว่า
"การจับ" คือการนำตัวบุคคลเข้ามาอยู่ในความควบคุมดูแล เพื่อที่บุคคลนั้น
อาจมาให้การเกี่ยวกับการกระทำความผิดในเวลาต่อมา³⁶

Cochran's Law Lexism ให้นิยามว่า
การจับคือ "การยึดตัวบุคคลและหน่วงเหนี่ยวไว้ภายใต้การควบคุมโดยอำนาจ
ของกฎหมาย" และ Black's Law Dictionary ก็ให้ความหมายว่า คือ
"การตัดเสรีภาพของบุคคลโดยอำนาจของกฎหมาย"³⁷

ตำราต่างประเทศให้ความหมายว่า การจับ
คือการกระทำเพื่อให้บุคคลอื่นอยู่ในความดูแลอารักขา เพื่อนำตัวผู้นั้นส่งศาล
หรือให้มีการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป (An arrest is the taking
of another into ...custody...for the actual or purported
purpose of bringing the other before a court or of
otherwise securing the administration of the law)³⁸

---

³⁶ ไพจิตร บุญพันธุ์, "จับ," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 2, 2524, หน้า 5.

³⁷ พ.ศ.ต.จรงค์ จุฑานนท์, การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรม, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 18.

³⁸ Perkins and Boyces, Criminal Law and Procedure, Cases and Materials on, p.892.

สำหรับในประเทศไทย นักนิติศาสตร์ได้ให้ความหมายของคำว่า "จับ" ไว้ดังนี้ ท่านแรกให้ความเห็นว่า การจับเป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนที่ทางของบุคคล ซึ่งเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของบุคคลนี้หมายถึง เสรีภาพในร่างกายตามรัฐธรรมนูญ ส่วนอีกท่านหนึ่งให้ความหมายของการจับว่าหมายถึง การที่ทำให้บุคคลตกอยู่ในความควบคุมดูแลอารักขาของผู้ทำการจับ ซึ่งได้ทำไปโดยมีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าหากไม่อยู่ในความควบคุมดูแลก็ยังไม่ถือว่าบุคคลนั้นถูกจับ³⁹

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า "จับ" ตามที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับความในวรรคแรกของมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา จึงอาจกล่าวได้ว่า การจับ คือการกระทำที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลอื่นโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้บุคคลนั้น ไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ .. เพื่อให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

มีผู้ให้แนวความเห็นไว้ว่า การจับที่จะถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบตามขั้นตอนของกฎหมายนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกันคือ⁴⁰

---

³⁹ร.ต.ท.สุเมธ ลิขิตธนานันต์, เหตุในการจับกุม, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 48-49.

⁴⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

1. ความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ที่จะทำการจับ
(intention of the officer to make an arrest)
2. ความประสงค์นี้ได้กระทำต่อบุคคลผู้ถูกจับ
(communicating this intention to the person arrested)
3. ผู้ถูกจับอยู่ในความควบคุม (control by
the officer of the person arrested)
4. ผู้ถูกจับได้ทราบว่าเขาต้องถูกจับ
(understanding by the person arrested that he is being
arrested)

แต่เนื่องจากการจับเป็นการกระทำต่อ
เสรีภาพของบุคคล ซึ่งถ้าไม่มีกฎหมายยินยอมอนุญาตไว้แล้ว การกระห้าย่อม
เป็นความผิดตั้งได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงอาจกำหนดองค์ประกอบหรือหลัก
เกณฑ์ของการจับโดยวิธีการพิจารณาเปรียบเทียบแบบ Analogy กับองค์
ประกอบของการกระทำความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญาได้ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309

วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า

"ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่
กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต
ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือผู้อื่น
หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการ
นั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกิน
หกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

องค์ประกอบของการกระทำความผิดต่อ
เสรีภาพตามมาตรา 309 วรรคแรกนี้ มีดังนี้⁴¹

องค์ประกอบภายนอก

(1) ช่มชู้ใจผู้อื่นให้

- (ก) กระทำการใด ๆ (เช่น ให้ร้องเพลง)
- (ข) ไม่กระทำการใด ๆ (เช่น ไม่ให้ร้องเพลง) หรือ
- (ค) จำยอมต่อสิ่งใด ๆ (เช่น ให้จำยอมให้ลูบศีรษะเล่น)

(2) โดยวิธีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (ก) โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกช่มชู้ใจนั้นเองหรือผู้อื่น หรือ
- (ข) โดยใช้กำลังประทุษร้าย

---

⁴¹หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 3.

(3) จนผู้ถูกข่มขืนใจต้อง

- (ก) กระทำการนั้น (เช่น ต้องร้องเพลง)
- (ข) ไม่กระทำการนั้น (เช่น ไม่ร้องเพลง)
- (ค) จำยอมต่อสิ่งนั้น (เช่น จำยอมให้ลูบศีรษะ)

องค์ประกอบภายใน

- (1) เจตนาธรรมดา
- (2) มูลเหตุชักจูงใจ - ไม่มี

เมื่อพิจารณาความหมายของการจับเปรียบเทียบแบบ Analogy กับองค์ประกอบของการกระทำความผิดต่อเสรีภาพของมาตรา 309 นี้แล้ว การจับก็จะมีองค์ประกอบหรือหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก. องค์ประกอบภายนอกหรือหลักเกณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้จับ

- (1) ข่มขืนใจผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายให้ไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ
- (2) โดยวิธีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) โดยการแจ้งว่าเขาต้องถูกจับและสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ

(ข) โดยการจับตัวไป

(3) จนผู้ถูกข่มขืนใจจำยอม เช่นว่านั้น

ข. องค์ประกอบภายในหรือหลักเกณฑ์ในส่วน
ที่เกี่ยวกับจิตใจของผู้กระทำการจับ

(1) เจตนาธรรมดา

(2) มูลเหตุชักจูงใจ เพื่อให้

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสอบสวนคดีต่อไป

ต่อไปนี้จะ เป็นการพิจารณาองค์ประกอบหรือ
หลักเกณฑ์ของการจับโดยละเอียด

ก. องค์ประกอบภายนอกหรือหลักเกณฑ์ใน
ส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำ ได้แก่ การกระทำและพฤติกรรมต่าง ๆ เท่าที่
ปรากฏออกมาภายนอก เช่น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย

(1) "ข่มขืนใจผู้อื่น" หมายความว่า
บังคับใจเพื่อให้ผู้อื่นยอมปฏิบัติตาม กล่าวคือไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจพร้อมกับผู้จับการกระทำที่ไม่ใช่การข่มขืนใจหรือบังคับใจ
เช่น ขอให้เขาไปเป็นเพื่อน หรือเขาสมัครใจไปด้วย เป็นต้น

"โดยชอบด้วยกฎหมาย" หมาย
ความว่า มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้จับมีอำนาจและหน้าที่ที่จะจับได้ และผู้จับได้
กระทำไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายนั้นแล้ว

"ให้ไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พร้อมด้วยผู้จับนั้น" เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า แม้ผู้จับจะสั่งให้ผู้ถูกจับไปเอง ก็ยังถือว่าเป็นการจับแล้ว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1541/2522

ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นจำเลยตำรวจ ได้จับกุมจำเลยในข้อหาวางคนเหล็กกีดขวางทางเท้าตามหน้าที่และให้จำเลยไปสถานีตำรวจโดยผู้เสียหายไปรอจำเลยอยู่ที่นั่นเพื่อนำจำเลยส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี พอจำเลยมาถึงสถานีตำรวจก็กล่าวถ้อยคำดูหมิ่นผู้เสียหาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่ผู้เสียหายให้จำเลยไปสถานีตำรวจ เพื่อนำตัวส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี ก็อยู่ระหว่างจำเลยถูกจับกุมนั่นเอง แต่เพื่อความสะดวกทั้งเป็นความผิดเล็กน้อย ผู้เสียหายจึงให้จำเลยไปยังสถานีตำรวจเอง เมื่อจำเลยกล่าวถ้อยคำดูหมิ่นผู้เสียหายในระหว่างนั้นก็ถือว่าจำเลยกล่าวขณะถูกจับกุมจำเลยหาพ้นจากความผิดไม่

(2) การข่มขืนใจนี้อาจจะเป็นการกระทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

(ก) "โดยการแจ้งว่าเขาต้องถูกจับและสั่งให้ไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ" หมายความว่า ในการจับนั้น ผู้จับไม่จำเป็นต้องถือตัวผู้ที่จะถูกจับเลย เพียงแต่แจ้งว่าเขาต้องถูกจับและสั่งให้ไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ ก็ถือว่าเป็นการจับแล้ว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1155/2505

วินิจฉัยว่าเจ้าพนักงานผู้จับได้เข้าจับรถจักรยานยนต์ที่จำเลยขี่อยู่ไว้ แล้วแจ้งข้อหาให้ทราบและว่าจำเลยอยู่ในระหว่างควบคุมตัวแล้วขอให้ไปที่สถานีตำรวจ ถือได้ว่าเป็นการจับจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 แล้ว

การแจ้งตามความหมายนี้จะ
ต้องเป็นการแจ้งให้ชัดเจนว่าบุคคลผู้จะถูกจับนั้น จะต้องถูกจับและจะต้องตก
อยู่ในความควบคุมหรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับมิเช่นนั้นแล้วก็ยังไม่ถือว่าเป็นการ
จับ

แต่ในการแจ้งไม่จำเป็นต้อง
ใช้ถ้อยคำตนเองว่า "ต้องถูกจับ" เสมอไป ถ้าหากจะพูดว่า "ผมขอจับคุณ"
"คุณถูกจับแล้ว" ก็ไม่มีข้อสงสัย แต่ถ้าหากจะใช้ถ้อยคำอื่นที่แสดง ความหมาย
ว่า ผู้ที่จะถูกจับได้ถูกควบคุมตัวหรือถูกจับแล้วก็ยอมใช้ได้ ถือว่าเป็นการ
แจ้งว่าเขาถูกจับแล้วเหมือนกัน เช่น พูดว่า "ผมขอยึดตัวคุณ" "ผมยึดตัวคุณ
ไว้แล้ว" "ขอถือตัวคุณ" "คุณจะไปไหนไม่ได้" "ไปโรงพัก (สถานีตำรวจ)"
"คุณถูกควบคุมตัวแล้ว" "คุณเป็นนักโทษ (หรือจำเลย) ของผม" ฯลฯ ดังนี้
ก็ยอมถือว่าเป็นการแจ้งว่าเขาถูกจับแล้วเช่นเดียวกัน แต่ถ้าพูดว่า "คุณอย่า
ทำเช่นนั้นอีก มิฉะนั้นจะถูกจับ" หรือ "ระวังจะถูกตำรวจอื่นจับ" ฯลฯ ดังนี้
ก็มีใช่เป็นการบอกแจ้งตามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา
83 นอกจากนี้การขู่ว่าจะจับไม่ใช้การจับดังกล่าวแล้ว⁴²

(ข) โดยการจับตัวไป หมาย
ความว่า ผู้จับใช้กำลังเข้าแตะต้องตัวผู้ที่จะถูกจับอย่างจริงจัง หรือเข้ายึด
หน่วงตัวบุคคลที่จะถูกจับอย่างแท้จริง

การข่มขืนใจโดยไม่ได้ใช้หรือ
ใช้วิธีอื่นที่ไม่ใช่สองวิธีดังกล่าวมาแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการจับ เช่น

⁴² ไพจิตร บุญพันธ์, "จับ", หน้า 9.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 843/2484

กำหนดจำเลยมาที่บ้านเพื่อสอบถามเรื่องที่จำเลยต้องหาและห้ามมิให้จำเลยไปไหน ไม่ถือว่าเป็นการจับกุม เมื่อจำเลยหลบหนีไม่ผิดฐานหลบหนีที่คุมขัง

(3) "จนผู้ถูกข่มขืนใจจำยอมเช่นนั้น" หมายความว่า การจับนั้น ผลจะต้องเกิดขึ้น คือ ผู้ถูกข่มขืนใจหรือผู้ถูกจับจำยอมตามที่ผู้จับสั่งหรือจับตัวไปนั้นแล้วจึงจะเป็นผลสำเร็จ และจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการข่มขืนใจและผลตามทฤษฎีผลธรรมดา (เทียบมาตรา 63 แห่งประมวลกฎหมายอาญา) โดยเหตุนี้ แม้จะมีการข่มขืนใจโดยการแจ้งว่าจะถูกจับหรือมีการจับตัวแล้ว แต่ผู้ถูกจับไม่ยอมหรือแก้งยอมตามที่ถูกข่มขืนใจ การจับนั้นก็ยังไม่สำเร็จ ยังอยู่เพียงขั้นพยายามเท่านั้น

ดังนั้น จึงมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า การ "จำยอม" ในความหมายของการจับนี้ มีความหมายเพียงใด กล่าวคือ เพียงแต่ผู้ถูกจับแสดงวาจาหรือกิริยาว่ายอมจะถูกควบคุมและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับที่จะให้ไปที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับเท่านั้น ก็ถือว่าการจับสำเร็จแล้ว หรือจะต้องมีการควบคุมและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับจนไปถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแล้วจึงถือว่าการจับเสร็จสมบูรณ์

เกี่ยวกับการ "จำยอม" ในมาตรา 309 แห่งประมวลกฎหมายอาญานี้ ท่านศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทธี ได้ให้ความเห็นไว้ว่า "คงไม่หมายความเพียงผู้ถูกข่มขืนใจแสดงกิริยาหรือวาจาว่ายอมเท่านั้น แต่ต้องมีการยอมรับการกระทำหรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นแล้วด้วย เช่น ยอมให้ผู้กระทำความผิดของผู้ถูกข่มขืนใจจับไปชั่วคราว มิใช่เพียงแต่ผู้ถูกข่มขืนใจพูดว่ายอมเท่านั้น หากต้องมีการเอารถ

ไปใช้แล้วต่างกับการข่มขืนใจในมาตรา 337 (แห่งประมวลกฎหมายอาญา) ที่เพียงแต่ยอมจะให้ ก็เป็นความผิด"⁴³

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจากการจับกับการควบคุมไม่เหมือนกัน กล่าวคือการจับเป็นการกระทำขั้นแรก เพื่อให้บุคคลยอมรับหรือยอมจำนนว่าจะอยู่ในความควบคุมของผู้ทำการจับ ดังนั้นการควบคุมจึงเป็นขั้นตอนต่อมาภายหลังจากที่ได้กระทำการจับเสร็จสิ้นแล้ว ดังนั้นการ "จ่ายอม" สำหรับการจับจึงหมายความว่า การที่ผู้ถูกจับเพียงแต่ยอมว่าจะถูกควบคุมและจะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับ การจับนั้นก็เสร็จสมบูรณ์แล้ว

การจ่ายอมเช่นว่านี้ จะต้องแสดงออกโดยถ้อยคำหรือการกระทำโดยถ้อยคำนั้น เช่น พูดว่า "ผมยอมแพ้" "ผมไม่สู้" "ผมไม่หนีแล้ว" ฯลฯ หรืออาจเขียนเป็นหนังสือก็ได้ เช่น ผู้ที่จะถูกจับเป็นใบ้พูดไม่ได้ หรือคนร้ายหนีรอดไปได้ได้เข้ารักษาตัวอยู่โรงพยาบาลบาดเจ็บจนพูดอะไรยังไม่ได้ ก็อาจเขียนหนังสือในความหมายที่ว่า ขอยอมมอบตัว ยอมให้จับกุม หรือคุมขัง ฯลฯ ส่วนการจ่ายอมด้วยการกระทำก็เช่น ยื่นมือให้ใส่กุญแจมือ หรือยอมเดินไปสถานีตำรวจพร้อมด้วยผู้ทำการจับ⁴⁴

⁴³ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 2 และภาค 3, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2524), หน้า 2075.

⁴⁴ ไพจิตร บุญพันธุ์, "จับ," หน้า 9-10.

การจ่ายอมนั้นอาจเกิดขึ้นทันทีที่มี การแจ้งหรือการจับตัวนั้นหรืออาจเกิดขึ้นภายหลังก็ได้ ความสำคัญอยู่ที่การ จ่ายอมนั้นจะต้อง เกิดจากการข่มขืนใจนั้น ๆ

ข. องค์ประกอบภายในหรือหลักเกณฑ์ใน ส่วนที่เกี่ยวกับจิตใจของผู้กระทำการจับ ได้แก่ เจตนาซึ่งรวมทั้งความรู้ข้อ เท็จจริง (เทียบมาตรา 59 วรรคสองและวรรคสามแห่งประมวลกฎหมาย อาญา) และมูลเหตุชักจูงใจหรือเจตนาพิเศษด้วย

(1) "เจตนาธรรมดา" หมายความว่า ผู้จับจะต้องทราบว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำต่อผู้ถูกจับ โดยผู้จับ ประสงค์ต่อผลที่จะให้การกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้ถูกจับจ่ายยอมอยู่ในความ ควบคุมหรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับ หรือมิฉะนั้นก็ยอมเล็งเห็นผลได้ว่า ผู้ถูก จับจะยอมอยู่ในความควบคุมหรือปฏิบัติตามคำสั่งของผู้จับดังกล่าวแล้ว

อนึ่งในการจับนี้ ผู้จับจะต้องรู้ ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบที่จะจับได้ตามกฎหมายด้วย กล่าวคือ จะต้อง รู้ถึงเหตุที่จะจับได้ ซึ่งเหตุที่จะจับได้มีอย่างไรบ้าง จะกล่าวโดยละเอียด ในหัวข้ออำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับต่อไป

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปมี อยู่ว่า ถ้าผู้จับสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของการจับนั้น จะ มีผลเป็นประการใด

ผู้เขียนมีความเห็นว่าความ สำคัญผิดในข้อเท็จจริงดังกล่าว เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เป็นคุณแก่ผู้ กระทำผิดตามมาตรา 62 ที่ว่า "ข้อเท็จจริงใด ถ้ามีอยู่จริงจะทำให้การ

กระทำไม่เป็นความผิด..." ซึ่งมาตรา 62 นี้ ท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้อธิบายไว้ว่า ตามหลักเจตนาเช่นเดียวกันคือ ต้องพิจารณาตาม ความเข้าใจของผู้กระทำ แม้ความจริงการกระทำจะประกอบด้วยองค์ความ ผิดครบถ้วนและไม่มีเหตุยกเว้นความผิดเลยก็ตาม ถ้าผู้กระทำได้กระทำโดย เข้าใจข้อเท็จจริงเป็นอีกอย่างหนึ่ง ก็ต้องวินิจฉัยความผิดหรือความรับผิดของ ผู้กระทำโดยสมมติเอาว่า ข้อเท็จจริง เป็นอย่าง ที่ผู้กระทำเข้าใจ ตามข้อ เท็จจริงที่สมมติตามที่ผู้กระทำ เข้าใจการกระทำนั้นยัง เป็นความผิดอยู่เพียงใด ก็ถือว่าผู้กระทำมีความผิดเพียงนั้น ถ้าตามข้อเท็จจริงที่สมมติขึ้นเช่นนั้น ผู้ กระทำไม่มีความผิดหรือไม่ต้องรับโทษ หรือรับโทษน้อยลงก็ต้อง เป็นไปตามนั้น ทั้งนี้ไม่มีข้อที่จะต้องพิจารณาว่าความสำคัญผิดนั้นมีเหตุสมควรหรือไม่ ซึ่งเป็น แต่ปัญหาในชั้นที่ต้องฟังข้อเท็จจริงว่า จะเชื่อว่าผู้กระทำสำคัญผิดตั้งนั้นจริง หรือไม่เท่านั้น⁴⁵

ถ้าหากผู้กระทำฯ ไปโดยขาด เจตนาดังกล่าวมาแล้วนี้ เช่น ต้องการเพียงแต่ล้อเล่น หรือไม่รู้ว่าการ กระทำของตนเป็นเหตุให้ผู้อื่นตกอยู่ในความควบคุมหรือต้องปฏิบัติตามคำสั่ง การกระทำของผู้นั้นก็ไม่ใช่การจับตามกฎหมาย

(2) "มูลเหตุชักจูงใจ" มูลเหตุชัก จูงใจ ได้แก่ เหตุผลส่วนตัวหรือวัตถุประสงค์ในท้ายที่สุด (ulterior goal) ของผู้กระทำ มูลเหตุชักจูงใจมิใช่เจตนา แต่เป็นจุดมุ่งหมายที่ซ่อนไว้หลัง เจตนาแห่งการกระทำ⁴⁶ ดังนั้น ในการจับนั้นผู้จับจะต้องกระทำไป

⁴⁵ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ตอนที่ 1, หน้า 216-217.

⁴⁶ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, กฎหมายอาญา หลักและปัญหา, (กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 50.

โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจะนำตัวผู้ถูกจับหรือให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สอบสวนคดีนั้นคดีต่อไปด้วย แต่การกระทำอย่างอื่นที่คล้ายกับการจับแต่ขาด มูลเหตุชักจูงใจดังกล่าวนี้ เช่น การจับตัวเด็กส่งสถานีตำรวจเพื่อไปส่งให้แก่ ผู้ปกครอง การจับตัวคนเมาเหล้าไปที่สถานีตำรวจเพื่อรอให้สร้าง การนำ หญิงโสเภณีไปกักตัวไว้ชั่วคราวเพื่อไม่ให้เดินและหาลูกค้าบนถนนหรือที่ สาธารณะ เป็นต้น⁴⁷ เช่น การนำเอาบุคคลที่มีลักษณะอาการจะก่อ เหตุหรืออันตรายให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นไปส่งบสถิตอารมณืชั่วคราว การสั่งให้ ผู้นำสงฆ์หรือพยานไปที่ทำการ เพื่อสอบถามหรือสอบปากคำเกี่ยวกับการกระ ทาความผิด การจับตามหมายของศาลที่เรียกให้ไปปรากฏตัวต่อศาล เป็นต้น⁴⁸ ไม่ถือว่าเป็นการจับดังความหมายที่กล่าวมาแล้วนี้

อย่างไรก็ดีอาจมีปัญหว่า ถ้าผู้กระทำความ ผิดสมัครใจหรือตกลงยินยอมที่จะให้อยู่ในความควบคุมเสียเอง โดยที่ไม่ต้อง มีการข่มขืนใจ เช่น เข้ามอบตัว เป็นต้น กรณีเช่นนี้จะถือว่าเป็นการจับ ด้วยหรือไม่

สำหรับปัญหานี้ นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งให้ ความเห็นไว้ว่า การที่จะถือว่าเป็นการจับนั้น มิใช่ว่า ผู้ทำการจับจะเข้า ควบคุมตัวบุคคลที่จะถูกจับเท่านั้น การที่คนร้ายผู้กระทำความผิดยอมมอบตัวแก่ เจ้าพนักงาน ก็ย่อมถือว่าเป็นการจับกุมเช่นเดียวกัน ถ้าหากเจ้าพนักงานได้

⁴⁷Hazel B. Kerper, Introduction to the Criminal Justice System, p.242-243.

⁴⁸John N. Ferdico, Criminal Procedure for the Law Enforcement Officer, 2nd Edition (New York West Publishing Co.; 1979), p.5.

เข้าควบคุมตัวแล้ว⁴⁹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการจับ คือ การควบคุมนั่นเอง

แต่นักนิติศาสตร์อีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า บัญญัติของมาตรา 86 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าจำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนี แสดงให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกการจับกับการควบคุมภายหลังที่จับตัวได้แล้วออกจากกัน โดยวางเงื่อนไขที่จะใช้กำลังแก่ผู้ถูกจับไว้ต่างกัน กล่าวคือ ในการจับ มาตรา 83 กำหนดว่า ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธี หรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับ แต่เมื่อจับผู้ถูกจับได้แล้ว (ตามมาตรา 86 นี้) จะต้องพ้นจากการผู้ถูกจับหรือไม่เพียงใด เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งต้องแล้วแต่ความจำเป็น⁵⁰

ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งว่า การจับกับการควบคุมเป็นการกระทำคนละอย่างคนละขั้นตอนกัน และไม่ใช้เป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน แต่โดยปกติแล้วเมื่อมีการจับเกิดขึ้น ก็มักจะเกิดผลให้มีการควบคุมเป็นการต่อไป แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การควบคุมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการจับเสมอไป เพราะการควบคุมอาจจะเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการจับเลยก็ได้ เช่น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดยินยอมหรือสมัครใจมอบตัวเข้าอยู่ในความควบคุมเช่นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่ใช่การจับ เพราะการกระทำอย่างใดที่จะเรียกว่าเป็นการจับนั้นได้มีบัญญัติไว้ใน มาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เป็นกรณีที่เกิดมีการควบคุมขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการจับแต่อย่างใด

49 ไพจิตร บุญพันธ์ "จับ" หน้า 10.

50 ดร.หยุด แสงอุทัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทางคำพิพากษา, หน้า 648-649.

2.4.2 หลักทั่วไปเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79
บัญญัติไว้ว่า "ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่..."

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มาตรา 79 นี้บัญญัติเป็นหลัก
ทั่วไปไว้ว่าราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

แต่กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราษฎร
ที่จะจับได้นั้น มิใช่จะมีแต่เฉพาะที่บัญญัติไว้ในมาตรา 79 นี้เท่านั้น ยังมีบท
บัญญัติมาตราอื่น คือ มาตรา 117 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญานี้ ที่ให้อำนาจบุคคลที่เป็นนายประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่จะจับผู้ต้องหา
หรือจำเลยได้เมื่อผู้นั้นหนีหรือจะหลบหนีประกัน และพระราชบัญญัติลักษณะ
การปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ที่กำหนดหน้าที่ให้ราษฎรต้องช่วยผู้ใหญ่
บ้าน กำนัน ฯลฯ ต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายด้วย นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาฎีกา
วินิจฉัยให้ราษฎรซึ่งสมัครใจเข้าไปช่วยเจ้าพนักงานมีอำนาจจับได้ด้วยตามนัย
แห่งมาตรา 289(3) แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้นจึงจะได้ทำการ
ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับ ตามบทบัญญัติของ
กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ต่อไปด้วย

อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ
และหน้าที่ของราษฎรในการจับต่อไปนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะได้
พิจารณาเปรียบเทียบระหว่างอำนาจและหน้าที่ในการจับของพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจ กับอำนาจและหน้าที่ในการจับของราษฎรว่า อำนาจและ
หน้าที่ของฝ่ายใดเป็นอำนาจหลัก และอำนาจและหน้าที่ของฝ่ายใดเป็นอำนาจ
รอง หรือเท่า ๆ กันทั้งสองฝ่าย ซึ่งการพิจารณาในประเด็นดังกล่าวนี้ จะมี
ส่วนช่วยให้การศึกษาวิเคราะห์ต่อไป โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับวิธี

ปฏิบัติในการจับ และมาตรการในทางปฏิบัติภายหลังการจับ ได้ละเอียด ชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) ได้บัญญัติบทนิยามของคำว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ไว้ว่า หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการจับตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกัน และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่สำหรับราชฎานั้น แนวความคิดที่ให้ราชฎมีอำนาจและหน้าที่ในการจับตัวผู้กระทำความผิด อาจกล่าวได้ว่ามีดังนี้

1. ราชฎเป็นผู้เสียหายเอง ดังนั้นจึงควรที่จะมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดไปให้รัฐลงโทษ เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนต่อไป
2. ราชฎเป็นผู้เห็นหรือใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ เช่น ในกรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้า จึงทำให้เกิดมีพยานหลักฐานชั้นหนึ่งที่จะนำไปสู่การพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้
3. ราชฎเป็นผู้มีบทบาทหรือหน้าที่ทางสังคม เช่น การเป็นพลเมืองดี หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มราชฎอาสาสมัครต่าง ๆ
4. ราชฎมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือรัฐ หรือ เจ้าพนักงานของรัฐ เมื่อมีเหตุจำเป็น เช่น เมื่อเจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่เรียกให้ช่วยเป็นต้น

เมื่อพิจารณาหลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ กับของราชฎดังกล่าวมาแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า อำนาจและหน้าที่ในการจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงเป็นอำนาจหลัก ส่วนอำนาจและหน้าที่ในการจับของราชฎเป็นอำนาจรองลงไป

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า จะทำ
ให้เกิดผลดังนี้

1. เมื่อมีกรณีที่ตั้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และ
ราษฎรต่างก็มีอำนาจและหน้าที่ที่จะจับได้อยู่พร้อมกัน พนักงานฝ่ายปกครอง
หรือตำรวจมีอำนาจและหน้าที่ที่จะต้องจับก่อน จะอยู่นิ่งเฉยโดยปล่อยหรือสั่ง
ให้ราษฎรเป็นผู้กระทำการจับไม่ได้ และส่วนของราษฎรนั้น จะทำการจับ
ไม่ได้จนกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะ ไม่จับแล้ว หรือจะจับได้ก็
เฉพาะแต่ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือผู้ต้องช่วยเหลือเจ้าพนักงานเท่านั้น

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับการจับและมาตรการในทางปฏิบัติ
ภายหลังการจับนั้น ราษฎรจะใช้วิธีหรือความบ่อนกั้นทั้งหลายแห่ง เรื่องในการ
จับและการควบคุมได้ในขอบเขตที่จำกัดกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
และใช้ได้เพียงเฉพาะเท่าที่จำเป็นแก่กรณีที่ไม่สามารถจะให้เจ้าพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจดำเนินการได้ทันทั่วที่เท่านั้น เช่น ในกรณีที่ผู้ที่จะถูกจับ
หลบหนี ราษฎรจะติดตามจับได้เฉพาะในระยะกระชั้นชิดเท่านั้น ถ้าผู้ที่จะถูก
จับหลุดพ้นการติดตามหรือหลบหนีเข้าไปในที่รโหฐานแล้ว ราษฎรก็ไม่สามารถ
ที่จะจับได้อีกต่อไป เพราะถือว่าเป็นกรณีที่ราษฎรสามารถที่จะแจ้งให้พนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินการต่อไปได้แล้ว ซึ่งจะได้อีกโดยละเอียด
ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องในเรื่อง เหล่านี้ต่อไป

ต่อไปนี้จะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของราษฎร
โดยละเอียด ดังนี้

2.4.3. อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 79 บัญญัติ
ไว้ว่า "ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่งมาตรา 82 หรือ

เมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้น ได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวล
ประมวลกฎหมายนี้ด้วย" และนอกจากนั้นมาตรา 117 บัญญัติไว้ว่า "เมื่อผู้
ต้องหาหรือจำเลยหนี หรือจะหลบหนี บุคคลซึ่งทำสัญญาประกัน หรือเป็นหลัก
ประกัน อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหา
หรือจำเลยนั้น ถ้ามิสามารถจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานเช่นนั้นได้
ทันทางที่ ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดและให้พนักงานนั้นรับจัดส่งผู้ต้องหาหรือ
จำเลยนั้นไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยตัดค่าพาหนะจากบุคคลนั้น"

ดังนั้น อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงมีดังนี้

2.4.3.1. กรณีตามมาตรา 82

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 82 บัญญัติไว้ว่า "เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความ
ช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู
ใดช่วย โดยอาจเกิดอันตรายแก่เขานั้นไม่ได้"

เมื่อพิเคราะห์ข้อความในมาตรา 82 นี้
แล้ว จะเห็นได้ว่าข้อความในตอนต้นใช้คำว่า "ขอ" แต่ข้อความในตอน
ท้ายใช้คำว่า "บังคับ" ทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า บทบัญญัติของ
มาตรานี้มีความหมายเพียงไร ซึ่งนักนิติศาสตร์มีความเห็นแบ่งแยกออกเป็น
สองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าบทบัญญัติของมาตรานี้ ให้เจ้าพนักงานทำได้เพียง
แต่ขอให้ราษฎรช่วยเหลือ ส่วนราษฎรช่วยหรือไม่ช่วยแล้วแต่ความสมัครใจ
ราษฎรไม่มีความผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความมุ่งหมายของมาตรา 82 นี้
น่าจะเป็นเรื่องการบัญญัติ "ให้อำนาจ" แก่ราษฎรในการจับมากกว่าจะเป็น

การบัญญัติให้ราษฎรมี "หน้าที่" ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่ง⁵¹ แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า บทบัญญัติของมาตรานี้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะบังคับให้ราษฎรช่วยได้ถ้าไม่มีอันตรายราษฎรจะต้องช่วยเสมอ มิเช่นนั้นมีความผิดตามมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁵²

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับฝ่ายหลัง เพราะเหตุผล 2 ประการ กล่าวคือประการแรก ถ้าผู้ร่างกฎหมายมีความประสงค์ตามความเห็นของฝ่ายแรก ซึ่งถ้าจะพิจารณาแล้ว ก็เป็นเพียงคำแนะนำเท่านั้น ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย ประการที่ 2 บทบัญญัติในมาตรานี้ใช้คำว่า "บังคับ" ด้วยในตอนท้าย ซึ่งถ้าไม่ต้องการให้บังคับ ผู้ร่างก็ควรจะใช้คำว่า "ขอ" อีก เพื่อให้สอดคล้องกับในตอนแรก ส่วนที่ผู้ร่างใช้คำว่า "ขอ" ในตอนแรกแทนที่จะใช้คำว่า "บังคับ" นั้นก็เพื่อจะไม่ให้เห็นเป็นอำนาจจนเกินไป จนเจ้าพนักงานใช้เสียพร่ำเพรื่อเข้าทำนองบัญญัติแบบ discourage เช่นเดียวกับ มาตรา 79 ที่บัญญัติว่า "ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่.." นั้นเอง

นอกจากนี้ มีผู้ให้ความเห็นไว้ด้วยว่า การขอให้ช่วยตามมาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา ต้องหมายความว่า มีเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จัดการจับตามหมายแล้วขอให้ราษฎรเข้าร่วมช่วยเหลือในการจับกุม ไม่ใช่เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายไม่เข้าทำการเองเลย แต่มอบหมายการจับให้ราษฎรไปจัดการจับ

⁵¹ศ.คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 194.

⁵²ศ.หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 2-3, หน้า 631.

ตามลาพัก เช่นนี้ไม่ได้ ไม่ตรงกับความมุ่งหมายของกฎหมายเลย ฉะนั้นจะต้องมีเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่จัดการตามหมายจับนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน จะให้ราษฎรช่วยเป็นสิบหรือร้อยคนก็ได้ แต่จะไม่มีเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับเลยนั้นไม่ได้⁵³

สำหรับการจับที่เจ้าพนักงานจะขอให้ราษฎรช่วยตามมาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มีนักนิติศาสตร์ให้ความเห็นไว้ว่า จะต้องเป็นการจับตามหมายจับเท่านั้น ฉะนั้นถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจับโดยไม่มีหมาย เช่น จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 78(1) แม้เจ้าพนักงานจะร้องขอ ราษฎรก็ไม่มีอำนาจจับ⁵⁴

แต่ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมีอำนาจจับโดยไม่ต้องมีหมายตามมาตรา 78 วรรคท้ายกระทำการจับด้วยตนเองแล้วร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ จึงมีปัญหว่าราษฎรจะมีอำนาจจับหรือไม่ ปัญหานี้มี 2 ความเห็นความเห็นหนึ่งมีว่าถ้อยคำของกฎหมายกล่าวไว้ชัดว่า เป็นการจัดการตามหมาย ทั้งเป็นข้อยกเว้นที่ให้ราษฎรมีอำนาจจับ สมควรตีความโดยเคร่งครัด ราษฎรจึงไม่มีอำนาจ แต่อีกความเห็นหนึ่งเห็นว่าโดยที่เจ้าพนักงานชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจออกหมายจับเอง และมีอำนาจที่จะจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย ถ้าตนเข้ารับเองก็เท่ากับเป็นการจับโดยมีหมายเหมือนกัน เมื่อตนร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ อำนาจจับของราษฎรก็ควรเกิดขึ้นเช่นกัน⁵⁵

⁵³อนันต์ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 566.

⁵⁴ศ.คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 193.

⁵⁵เรื่องเดียวกัน

อย่างไรก็ดีมีคำพิพากษาฎีกาที่ 984/2514 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาฎีกาที่ 2228/2515 วินิจฉัยไว้ว่า กรณีที่เจ้าพนักงานกระทำการจับโดยไม่มีหมายและได้ขอให้ราษฎรช่วยเหลือ แม้จะไม่ใช่กรณีที่ราษฎรมีหน้าที่ต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย แต่ถ้าราษฎรเข้าช่วยซึ่งถือว่าเป็นการเข้าช่วยโดยสมัครใจเอง ราษฎรก็มีอำนาจจับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289(3) ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในหัวข้ออำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามประมวลกฎหมายอาญา

ข้อจำกัดในการจับ

1) จำกัดโดยเขตอำนาจ

กรณีที่ราษฎรมีหน้าที่ต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ คือการจับโดยมีหมายจับนี้ อาจจะมีข้อจำกัดโดยเขตอำนาจของเจ้าพนักงานเอง กล่าวคือราษฎรจะมีอำนาจจับตามกรณีนี้ได้ เมื่อเจ้าพนักงานมีอำนาจจับภายในเขตอำนาจของตนด้วย

สำหรับเรื่องเขตอำนาจในการจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนี้ มีนักนิติศาสตร์ให้ความเห็นว่าพนักงานฝ่ายปกครองไม่ว่าจะเป็นชั้นผู้ใหญ่หรือชั้นผู้น้อย ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ คงมีอำนาจจับในเขตท้องที่ตนประจำอยู่เท่านั้น (แนวคำพิพากษาฎีกาที่ 919/2491) แต่เจ้าพนักงานตำรวจไม่ว่าจะเป็นชั้นผู้ใหญ่หรือชั้นผู้น้อย มีอำนาจทั่วราชอาณาจักร ตำรวจจึงอาจจับนอกเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่ได้

(ฎีกาที่ 140/2490) และแม้จะอยู่นอกเวลาราชการหรือมิใช่ในเวลาปฏิบัติหน้าที่ก็มีอำนาจจับได้ (ฎีกาที่ 2535/2518)⁵⁶

แต่กรณีนี้เป็นกรณีการจับตามหมายซึ่งมาตรา 77 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ว่า "หมายจับใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร"

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กรณีการจับตามหมายจับนี้ ทั้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จึงไม่ถูกจำกัดในเรื่องเขตอำนาจ การจับของราษฎรในกรณีช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายนี้ จึงไม่ถูกจำกัดในเรื่องเขตอำนาจด้วย

2) จำกัดโดยสถานที่

แม้ว่าการจับจะกระทำภายในเขตอำนาจหรือไม่ถูกจำกัดด้วยเขตอำนาจดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ถูกจำกัดโดยสถานที่บางแห่ง กล่าวคือไม่ว่าการจับจะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม กฎหมายห้ามมิให้จับในสถานที่ดังต่อไปนี้⁵⁷

2.1. ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้ทำตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81(1))

⁵⁶ ศ.คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 196.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 197-199.

การจับบุคคลในที่รโหฐานจึง จะทำได้

ต่อ เมื่อ

- 1) บุคคลนั้นเป็นผู้ถูกออกหมายจับ และได้มีการออกหมายค้นด้วยแล้วตามนัยมาตรา 69(4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 2) บุคคลนั้นเป็นเจ้าบ้านที่จะต้องถูกจับตามหมายจับ หรือถูกจับได้ตามมาตรา 78 แม้ว่าจะไม่มีหมายค้น (มาตรา 92(5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)
- 3) บุคคลนั้นอาจถูกจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีพฤติการณ์ที่ผู้จับอาจเข้าไปในที่รโหฐานได้โดยไม่มีหมายค้นตามนัยมาตรา 92(1) - (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.2. ในพระราชวัง หรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่นอกจากได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 81(2))

การเข้าไปจับในพระราชวัง เป็นกรณีที่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อนเสมอ ไม่ว่าในขณะนั้นพระมหากษัตริย์หรือพระมเหสีประทับอยู่หรือไม่ แต่ถ้าเป็นสถานที่อื่นที่พระมหากษัตริย์ พระมเหสี ประทับ หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อยู่ จะต้องประทับหรืออยู่ในขณะนั้น จึงเป็นกรณีที่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจตราและจับ

กุ่มผู้กระทำผิดกฎหมายในเขตพระบรมมหาราชวังชั้นนอกได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อนตามประกาศสำนักพระราชวัง เรื่องการจับกุมผู้กระทำผิดในเขตพระบรมมหาราชวัง ประกาศ ณ วันที่ 19 สิงหาคม 2512 ดังนั้นในปัจจุบันการเข้าไปจับบุคคลในเขตพระราชวังชั้นในเท่านั้น จึงต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

เขตพระราชวังบาง เขตที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งเป็นสถานที่ราชการซึ่งมิได้อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวัง ไม่ถือว่าเป็นเขตพระราชวังตามมาตรา 81 นี้ เช่น พระราชวังสราญรมย์ สวนสุนันทา เป็นต้น แต่กรณีที่พระราชทานชั่วคราวและใช้ในการพระราชพิธีบางพิธี ยังถือเป็นเขตพระราชวังอยู่ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐสภาปัจจุบัน

คำว่า "ในที่ ... ประทับหรืออยู่" แสดงว่าที่นั้น เป็นสถานที่ที่มีขอบเขตภายในเป็นส่วนลัด ฉะนั้นถ้าเป็นสถานที่ที่มีได้แบ่งแยกภายนอกภายในแล้ว คงไม่เข้าตามมาตรานี้ เช่น ประทับในสนามกีฬาแห่งชาติเพื่อทอดพระเนตรการแข่งขันฟุตบอล แม้ว่าจะประทับ ณ ที่ที่จัดถวายเป็นพิเศษก็ตาม อย่างไรก็ตาม ถ้าประทับในสถานที่อันมีขอบเขตภายในเป็นส่วนลัด แม้จะมีบุคคลธรรมดาอยู่ด้วย เช่น ประทับในห้องประชุมมหาวิทยาลัย หรือพระราชทานปริญญาบัตร ย่อมเป็นในที่ประทับตามมาตรา 81

ข้อจำกัดดังกล่าวจึงคงไม่ใช่บังคับแก่กรณีที่การเข้าไปในที่รโหฐานเป็นไปตามคำร้องขอ การอนุญาต หรือความยินยอมของเจ้าของที่รโหฐานนั่นเอง เช่น เจ้าของบ้านจัดงานเลี้ยงขึ้นในบริเวณบ้าน และร้องขอให้เจ้าพนักงานเข้าไปช่วยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณนั้น ดังนี้ หากมีกรณีที่เจ้าพนักงานจะจับบุคคลในที่นั้นได้ เจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจจับได้โดยชอบ

ท่านองเดียวกัน หากทางราชการจัด
กำลังเจ้าหน้าที่พนักงานภายในบริเวณที่ประทับเพื่อถวายความอารักขา เจ้า
พนักงานคงมีอำนาจจับในบริเวณที่นั้นได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่า
การกระทรวงมหาดไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า อำนาจและ
หน้าที่ในการจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นอำนาจและหน้าที่หลัก
ส่วนอำนาจและหน้าที่ในการจับของราษฎรเป็นอำนาจและหน้าที่รอง ดังนั้น
การที่ราษฎรจับในกรณีของ มาตรา 82 นี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่ได้ใช้
อำนาจของตนเองโดยตรง แต่เป็นการใช้อำนาจในฐานะเป็นผู้ต้องช่วยเหลือ
พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น

2.4.3.2. กรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้า

อำนาจในการจับของราษฎรในกรณีนี้ มี
ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 ซึ่งบัญญัติว่า
"ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่...เมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้าและความ
ผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย"

หลักเกณฑ์แห่งอำนาจในการจับของราษฎร
ในกรณีนี้จึงประกอบด้วย

1. เมื่อมีการกระทำความผิดซึ่งหน้า
2. ความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กรณีอย่างไรจึงจะ เรียกว่ามีการกระทำ
ความผิดซึ่งหน้านั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80
บัญญัติไว้ดังนี้

"ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความ
ผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะ ไม่มีค่าความสงสัยเลยว่า
เขาได้กระทำผิดมาแล้วสด ๆ "

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุไว้ใน
บัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดัง
นี้

- (1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำ
โดยมีเสียงร้องเอะอะ
- (2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใด
หลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้
มาจากการกระทำผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่า
ได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัว
ของผู้นั้น"

ในเรื่องนี้มีข้อที่ควรสังเกตดังต่อไปนี้

ประการแรก ข้อความในมาตรา 80 ดัง
กล่าวนี้อาจทำให้เข้าใจไปได้ว่าคำว่า "ความผิดซึ่งหน้า" นี้เป็นคำเฉพาะ
ซึ่งหมายถึง ความผิดประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับคำว่า "ความผิดลหุโทษ" และ
ความในตอนต้นของวรรค 2 ได้ใช้คำว่า "ความผิดอาญา" ซึ่งไม่สอดคล้อง
รับกันกับความใน (1) และ (2) ซึ่งที่จริงแล้วเป็นลักษณะของการกระทำ
ไม่ใช่ลักษณะหรือประเภทความผิด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิเคราะห์ข้อความ
ทั้งหมดในมาตรา 80 ประกอบกับความในมาตรา 79 แล้ว คำว่า "ความผิด
ซึ่งหน้า" ที่จริงแล้ว มีความหมายถึง "การกระทำความผิดซึ่งหน้า" นั้นเอง

ประการที่สอง บทบัญญัติของมาตรา 80 นี้ มีด้วยกัน 2 วรรค วรรคแรกอธิบายความหมายของคำว่า "กระทำความผิดซึ่งหน้า" วรรคสองอธิบายการกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นไว้ว่า จากบทบัญญัตินี้ความผิดซึ่งหน้าอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ความผิดซึ่งหน้าประเภทเห็นกำลังกระทำ อันได้แก่ ความผิดซึ่งหน้าตามวรรคแรก และความผิดซึ่งหน้าประเภทกำลังถูกติดตามหลังกระทำ อันได้แก่ความผิดซึ่งหน้าตามวรรคสอง การสงสัยว่าได้กระทำความผิดแม้จะมีพฤติการณ์ประกอบให้ความสงสัยนั้นมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นก็ไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ความผิดซึ่งหน้าเห็นกำลังกระทำต้องเป็นกรณีเห็นกำลังกระทำจริง ๆ และไม่จำเป็นว่าการเห็นกำลังกระทำนั้นจำเป็นต้องเป็นกรณีพบโดยบังเอิญ⁵⁸

ประการที่สาม ตามมาตรา 80 นี้ การกระทำความผิดซึ่งหน้าตามวรรคแรกใช้กับกรณีความผิดทุกประเภท แต่การกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามวรรคสองจำกัดไว้ใช้เฉพาะแต่กับความผิดประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาเท่านั้น แต่ด้วยผลของบทบัญญัติตามมาตรา 79 จึงทำให้ในกรณีของราชฎานั้นทั้งการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามวรรคแรก และการกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าตามวรรคสอง ใช้เฉพาะแต่กับความผิดประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้อำนาจจับของราชฎตามวรรคแรก จึงน้อยกว่าอำนาจจับของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่อำนาจจับของราชฎและของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามวรรคสองมีเท่ากัน

⁵⁸ ดร.คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : เนติธรรม, 2528), หน้า 84-85.

ประการที่สี่ คณะกรรมการพิจารณา

ปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เคยพิจารณาข้อดีและข้อเสียของการระบุงานความผิดที่ราษฎรมีอำนาจจับได้ตามมาตรา 79 และมาตรา 80 ไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายครั้งหลายหน และได้มีมติโดยเสียงส่วนมากในการประชุมครั้งที่ 853-16/2525 วันอังคารที่ 4 พฤษภาคม 2525 ให้ตัดบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาออก โดยเหตุผลว่าการอ้างความผิดตามบัญชีแนบท้ายนั้นมักไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ เพราะราษฎรส่วนมากจดจำไม่ได้ว่ามีความผิดฐานใดบ้าง แต่ในที่สุดไม่ปรากฏว่าได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด

ประการที่ห้า ความผิดที่ระบุไว้ในบัญชี

ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นอ้างลักษณะความผิดและมาตราตามกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งถูกยกเลิกไปนานแล้วโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ซึ่งในมาตรา 8 ของกฎหมายดังกล่าวได้ระบุไว้ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดอ้างถึงกฎหมายลักษณะอาญา หรืออ้างถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญา ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอ้างถึงประมวลกฎหมายอาญา หรือบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาทั้งลักษณะความผิดและมาตรา ซึ่งได้มีการเทียบเคียงไว้ดังนี้⁵⁹

---

⁵⁹อาทร เพชรรักษ์, เทคนิคการสอบสวนและเปรียบเทียบคดีอาญา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2526), หน้า 28-29.

บัญชีแนบท้าย ป.วิ.อาญา เทียบเคียงลักษณะความผิดและมาตรา
ระหว่างกฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา

ลักษณะความผิดและมาตราตาม กฎหมายลักษณะอาญา	ลักษณะความผิดและมาตราตาม ประมวลกฎหมายอาญา
1. ประทุษร้ายต่อพระราชตระกูล (ม.97,99)	1. ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้ สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ม.107-111)
2. ขบถภายในพระราชอาณาจักร (ม.101-104)	2. ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายในราชอาณาจักร (ม.113-117)
3. ขบถภายนอกพระราชอาณาจักร (ม.105-111)	3. ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภาย นอกราชอาณาจักร (ม.119-129)
4. ความผิดต่อทางพระราชไมตรี กับต่างประเทศ (ม.112)	4. ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่าง ประเทศ (ม.130)
5. ทำอันตรายแก่ธงหรือเครื่อง หมายของต่างประเทศ (ม.115)	5. ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่าง ประเทศ (ม.135)
6. ความผิดต่อเจ้าพนักงาน (ม.119-122, 127)	6. ความผิดต่อเจ้าพนักงาน (ม.138-142)
7. หลบหนีจากที่คุมขัง (ม.163-166)	7. ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการ ยุติธรรม (บางส่วน) (ม.190-191, 199)
8. ความผิดต่อศาสนา (ม.172-173)	8. ความผิดเกี่ยวกับศาสนา (ม.206-207)

9. ก่อการจลาจล (ม.183-184)	9. ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข (215-216)
10. การทำให้เกิดกษัตริย์แก่ สาธารณชน กระทำให้ สาธารณชนปราศจากความ สะดวกในการไปมาและการ ขนส่งข้าวและของถึงกันและ การกระทำที่สาธารณชน ปราศจากความสุขสบาย (ม.185-194, 196, 197 และ 199)	10. ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิด กษัตริย์ต่อประชาชน (ม.217-223)
11. ปลอมแปลงเงินตรา (202-205, 210)	11. ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา (ม.240-247, 249 วรรคแรก)
12. ข่มขืนกระทำชำเรา (ม.243-246)	12. ความผิดเกี่ยวกับเพศ (276-280 เว้น 277)
13. ประทุษร้ายแก่ชีวิต (ม.249-251)	13. ความผิดต่อชีวิต (ม.288-290)
14. ประทุษร้ายแก่ร่างกาย (ม.254-257)	14. ความผิดต่อร่างกาย (295-298)
15. กระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ (ม.268, 270, 276)	15. ความผิดต่อเสรีภาพ (ม.309, 310, 313)
16. ลักทรัพย์ (ม.288-296)	16. ลักทรัพย์ (ม.334, 335 วรรค 1, 2)
17. วิวังราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และโจรสลัด (ม.297-302)	17. วิวังราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ (ม.336, 339, 340)
18. กรรโชก (ม.303)	18. กรรโชก (ม.337-338)

อย่างไรก็ดี ในการเทียบเคียงลักษณะ ความผิดในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา นี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะเทียบเคียงให้ครอบคลุมลักษณะ ความผิดทุกความผิดที่อยู่ในหมวดเดียวกันทั้งหมดด้วย เช่น ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ น่าจะรวมมาตรา 112 ด้วย หรือความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร น่าจะรวมมาตรา 118 หรือความผิดเกี่ยวกับเพศ น่าจะรวมมาตรา 277 และมาตรา 281-287 ด้วย เป็นต้น

ก่อนที่จะ ได้พิจารณาหลักเกณฑ์การจับกรณี การกระทำความผิดซึ่งหน้าโดยละเอียดต่อไป เห็นควรจะได้นำเอาหลักกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอำนาจการจับของราษฎรมากล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ

สำหรับกฎหมายของประเทศกลุ่มที่ใช้ประมวลกฎหมายที่สำคัญได้แก่ ประเทศเยอรมันนี และฝรั่งเศสนั้น ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจจับของราษฎรไว้ดังนี้

ประเทศเยอรมันนี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา ฉบับแก้ไขปรับปรุง 1 เมษายน พ.ศ. 2508 (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา 127 (1) บัญญัติไว้ว่า "เมื่อมีบุคคลถูกจับหรือถูกไล่จับได้ทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิด บุคคลใด ๆ มีอำนาจที่จะควบคุมบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย เมื่อมีเหตุควรสงสัยว่า บุคคลนั้นจะหลบหนีหรือเมื่อไม่สามารถรู้ชื่อที่อยู่ของเขาได้ในทันที"

(In the event a person is caught or pursued immediately subsequent to the act, anyone is authorized to apprehend him provisionally,

even without judicial order, if there is reason to suspect flight or if his identity cannot be immediately ascertained)⁶⁰

ประเทศฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับแก้ไขปรับปรุง มกราคม พ.ศ. 2506 (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา 73 บัญญัติไว้ว่า "เมื่อมีการกระทำความผิดซึ่งหน้าและความผิดนั้นมีโทษถึงจำคุก บุคคลใด ๆ มีอำนาจที่จะจับผู้กระทำความผิดและเอาตัวผู้นั้นไปมอบให้แก่พนักงานสอบสวนที่อยู่ใกล้ที่สุด"

(In the case of a flagrant felony or a flagrant misdemeanor punishable by imprisonment (or jailing), every person has power to apprehend the perpetrator and to take him before the nearest officer of the judicial police)⁶¹

---

⁶⁰The American Series of Foreign Penal Codes No.10 : The German Code of Criminal Procedure, p.75.

⁶¹The American Series of Foreign Penal Codes No.7 : The French Code of Criminal Procedure, p.41.

มาตรา 53 บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำ

ความผิดซึ่งหน้าไว้ว่า "ความผิดซึ่งหน้า ได้แก่ความผิดที่กำลังกระทำหรือเพิ่งได้กระทำไปแล้ว หรือเมื่อปรากฏว่าภายในทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิด มีบุคคลผู้ต้องสงสัยถูกล้วงถามโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือมีสิ่งของอยู่ในความครอบครอง หรือมีหลักฐานหรือร่องรอยให้เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นได้ร่วมในการกระทำความผิด

ความผิดใดที่แม้จะ ไม่อยู่ในเกณฑ์ดังที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อนนี้ ถ้าหากได้กระทำลงในบ้านและ เจ้าบ้านได้ขอให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติกรให้ ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าด้วย"

(The felony or misdemeanor that is in the process of being committed or which has just been committed is a flagrant felony or flagrant misdemeanor. There is also a flagrant felony or misdemeanor when, in the period immediately following the act, the suspected person is pursued by clamor, or is found in possession of objects, or presents traces or indications, leading to the belief that he has participated in the felony or misdemeanor.

Every crime or misdemeanor which, though not committed in the circumstances provided in the preceding paragraph, has been committed in a house the head of which asks the prosecuting attorney or an officer of the judicial police to

establish it shall be assimilated to a flagrant felony or misdemeanor.)⁶²

ส่วนกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น ราชฎจะจับผู้อื่นโดยไม่มีหมายจับได้ 2 กรณีเช่นเดียวกัน คือกรณีเห็นการกระทำความผิด (committed in his presence) กับกรณีไม่เห็นการกระทำความผิด แต่มีเหตุสงสัยหรือควรเชื่อว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิด (probable cause)

1) กรณี "committed in his presence" คือ กรณีเห็นการกระทำความผิดหรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นข้างหน้า หรือต่อหน้าต่อตา มีหลักเกณฑ์ดังนี้⁶³

(1) เห็นการกระทำความผิดหรือมีการกระทำความผิดข้างหน้า (the offense is committed in his presence)

(2) ความผิดนั้นเป็นความผิด Felony หรือ Misdemeanor ที่เป็น a breach of the peace (the offense is a felony or a misdemeanor constituted a breach of the peace) และ

(3) ผู้จับ ๆ ในขณะที่กำลังมีการกระทำผิดนั้น หรือได้มีการกระทำความผิดเสร็จไปแล้วสด ๆ (the arrest is made immediately or on a fresh pursuit)

⁶² Ibid, p.34.

⁶³ Perkins and Boyce, Criminal Law and Procedure, pp.897-904.

2) กรณี "probable cause" คือกรณี
ที่ไม่เห็นการกระทำความผิด แต่มีเหตุสงสัยหรือควรเชื่อว่าคุณถูกจับเป็นผู้
กระทำความผิด (arrest for a felony not committed in his
presence on reasonable suspicion or probable cause) มี
หลักเกณฑ์ดังนี้⁶⁴

(1) มีการกระทำความผิด Felony
เกิดขึ้น (a felony has in fact been committed)

(2) มีเหตุควรเชื่อว่าคุณถูกจับเป็นผู้
กระทำความผิด (he has reasonable grounds for believing
the arrestee guilty of committing it)

เป็นที่น่าสังเกตว่าการจับตามกรณีที่ 1
คือ เมื่อมีหรือเห็นการกระทำผิดซึ่งหน้านั้นราษฎรมีอำนาจเท่า ๆ กันกับเจ้า
พนักงาน แต่การจับตามกรณีที่ 2 คือ กรณีที่ไม่มีหรือเห็นการกระทำความผิด
ซึ่งหน้านั้น ราษฎรมีอำนาจน้อยกว่าเจ้าพนักงาน กล่าวคือในกรณีนี้ จะ
ต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ราษฎรจึงจะจับได้
กล่าวคือจะให้เหตุสงสัยหรือควรเชื่อ (probable cause) ได้เฉพาะกับตัว
ผู้กระทำความผิดเท่านั้น จะใช้กับการกระทำผิดไม่ได้ ดังนั้น ถ้าราษฎรกระหา
การจับโดยมีเหตุสงสัยหรือควรเชื่อถูกต้องเพียงใด แต่ถ้าปรากฏว่าไม่ได้มี
การกระทำความผิดเกิดขึ้น การจับนั้นก็ไม่ใช่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ในกรณีของ
เจ้าพนักงานเพียงแต่สงสัยว่าจะมีการกระทำความผิด โดยที่ไม่จำเป็นจะต้อง
มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงก็สามารถจับได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกล่าว

⁶⁴ Ibid, pp. 902-903.

เหตุสงสัยหรือควรเชื่อ (probable cause) ได้ทั้งกับการกระทำความผิด และตัวผู้กระทำความผิด

จะเห็นได้ว่ากฎหมายเยอรมันนั้นมีบัญญัติไว้ เฉพาะกรณีแรกคือกรณีความผิดซึ่งหน้าเท่านั้น ส่วนกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายคอมมอนลอว์มีทั้งสองกรณี คือกรณีความผิดซึ่งหน้ากับกรณีที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าด้วย

เมื่อพิจารณาข้อความในมาตรา 79 และ 80 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่าอำนาจของราษฎรที่จะจับผู้อื่นได้ในกรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้ามีดังนี้

- 1) เห็นผู้นั้นกำลังกระทำความผิดและความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุนไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 2) พบผู้นั้นในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุนไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 3) เมื่อผู้นั้นถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิด โดยมีเสียงร้องเอะอะ และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุนไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 4) เมื่อพบผู้นั้นแทบจะทันทีทันใดหลังจาก การกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและมสิ่งของที่ได้นำจากการกระทำผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัวของผู้นั้น และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ได้ระบุนไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ต่อไปนี้จะ ได้ศึกษาหลักเกณฑ์การจับทั้ง 4

กรณีตามลำดับดังนี้

1) เห็นผู้นั้นกำลังกระทำความผิดและ
ความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา

การจับตามหลักเกณฑ์นี้ มีผู้อธิบาย
ว่าคำว่า "ได้แก่ความผิด" ในมาตรา 80 ซึ่งหมายความถึงการกระทำความ
ผิดดังกล่าวมาแล้วนั้น ตามปกติหมายถึง ได้มีการลงมือกระทำความผิดแล้ว
ซึ่งผลอาจจะผิดเพียงฐานพยายามและในกรณีที่กฎหมายถือว่าการเตรียม
การเป็นความผิดก็หมายความว่า เมื่อได้ลงมือเตรียมก็ถือว่าการกระทำผิด
นั้นแล้วด้วย แต่กรณีอื่นยังไม่ลงมือยังไม่ผิดไม่เข้าข้อนี้ ส่วนคำว่า "เห็น
กำลังกระทำ" นั้นตามหลักหมายความว่า เห็นด้วยตาตนเอง ไม่ใช่มีคนบอกเล่า
กรณีมีคนบอกเล่าในขณะ เข้าทำการจับกุมนั้นจะต้องกำลังกระทำอยู่อีก ไม่ใช่
ความผิดสำเร็จไปแล้วและควรแปลให้รวมถึง ได้ยินเสียงด้วย เช่น กระทำผิด
ในความมืด หรือผู้จับเป็นคนตาบอดหรือมองไม่เห็น อนึ่งควรรวมถึงการ
ทราบได้โดยทางอื่น เช่น คนตาบอดหูหนวกทราบโดยประสาทอื่นของเขา ก็
นับว่าเห็นกำลังกระทำ ความสำคัญที่สุดอยู่ที่ว่าเวลาจับกุมนั้น ผู้กระทำผิด
กำลังกระทำผิดอยู่หรือไม่ หากกำลังกระทำผิดอยู่ ผู้จับจะทราบได้อย่างไรว่า
กำลังกระทำผิดอยู่นั้น เป็นข้อสำคัญที่รองลงมา⁶⁵

⁶⁵อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาวาดด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา
171, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณกร), หน้า 554.

จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้จับจะต้องเห็นว่าผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่และจะต้องจับในขณะที่ผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดนั้นอยู่ด้วย ซึ่งจะตรงกับหลักกฎหมายเยอรมันและหลักกฎหมายคอมมอนลอว์กรณี "committed in his presence" ที่บัญญัติเวลาที่จะทำการจับไว้ด้วย คือจับในทันทีที่ผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่นั้น

แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติของมาตรา 79 และมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าทั้งสองมาตรานี้ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเวลาที่จะทำการจับไว้แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ากฎหมายบัญญัติเฉพาะแต่มูลเหตุที่จะทำให้เกิดอำนาจในการจับเท่านั้น กล่าวคือเพียงแต่ผู้จับได้เห็นว่าผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่ก็ถือว่าครบองค์ประกอบแล้ว ส่วนจะกระทำการจับในขณะที่ผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่หรือภายหลังจากที่ผู้ถูกจับได้กระทำความผิดเสร็จไปแล้วก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1348/2496

ราษฎรมีสิทธิจับผู้ที่ยังคนบาดเจ็บต่อหน้าตนได้ ตามมาตรา 80 เมื่อผู้ถูกจับชักมีดอกออกจะหารายผู้จับ ๆ เข้าปล้ำแย่งมีดได้และแทงผู้ถูกจับ 1 ที่ ผู้ถูกจับตาย ดังนี้ถือว่าเป็นการป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ

ตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ จะเห็นได้ว่า ราษฎรผู้จับได้จับภายหลังจากที่การกระทำความผิดได้กระทำไปเสร็จสิ้นแล้ว

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็เห็นด้วยว่า ในการจับกรณีการกระทำความผิดซึ่งหน้านี้ กฎหมายน่าจะมีความมุ่งหมายให้ผู้ที่มิอาจจับกระทำการจับในทันทีทันใดที่มีการกระทำความผิดหรือภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดเสร็จไปแล้วสด ๆ และเมื่อพิจารณาว่า อำนาจและหน้าที่ของราษฎรเป็นอำนาจรองจากอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่าย

ปกครองหรือตำรวจตั้งกล่าวมาแล้ว ราษฎรจึงน่าจะทำการจับหรือไล่ติดตามจับผู้กระทำความผิดได้เฉพาะแต่ในระยะกระชั้นชิดเท่านั้น และถ้าหากมีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเข้าทำการจับแล้ว อำนาจโดยตรงของราษฎรก็น่าจะหมดไป ราษฎรจะกระทำการจับต่อไปได้ก็แต่ในฐานะเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานหรือผู้ต้องช่วยเจ้าพนักงานเท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้กระทำความผิดในที่นี้ นอกจากจะหมายความถึงผู้ที่เป็นตัวการด้วยกันทุกคนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 แล้ว ยังหมายความรวมถึงผู้ใช้ตามมาตรา 84 ผู้โฆษณาหรือประกาศตามมาตรา 85 และผู้สนับสนุนตามมาตรา 86 ด้วย

ดังนั้นการจับในกรณีที่ 1 นี้ จึงจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) มีการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกิดขึ้น
- (2) ผู้ถูกจับ เป็นผู้กระทำความผิดนั้น และ
- (3) ผู้จับเห็นผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิดอยู่

ดังนั้นก่อนที่ราษฎรจะทำการจับในกรณีนี้จะต้องแน่ใจว่ามีพฤติการณ์หรือการกระทำต่าง ๆ ครบหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อนี้แล้ว มิฉะนั้นแล้วหากขาดหลักเกณฑ์ใดหลักเกณฑ์หนึ่ง เช่น การกระทำของผู้ถูกจับไม่เป็นความผิด หรือเป็นความผิดแต่ไม่ใช่ความผิดประเภทที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การจับนั้นก็ไม่ใช่ด้วยกฎหมายซึ่งผู้ถูกจับอาจจะต้องรับผิดชอบทั้งทางอาญาและทางแพ่งต่อผู้ถูกจับได้

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ผู้จับได้กระทำการจับโดยการสาส์นผิดในข้อเท็จจริงว่าผู้จับมีอำนาจที่จะจับได้แม้ข้อเท็จจริงนั้นจะไม่มีอยู่จริง ผู้จับก็ย่อมไม่มีความผิดตามความในวรรคแรกแห่งมาตรา 62 ของประมวลกฎหมายอาญา เว้นแต่การไม่รู้ข้อเท็จจริงนั้นได้เกิดขึ้นด้วยความประมาท ผู้จับก็ต้องรับผิดฐานกระทำโดยประมาทตามความในวรรคสองของมาตรา 62 ของประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวแล้วนี้ด้วย

2) พบผู้นั้นในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี
ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ และ ความผิดนั้น
เป็นความผิดที่ได้ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การจับในกรณีที่ 2 นี้คือ กรณีที่บัญญัติไว้ในตอนท้ายของวรรคแรกของมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า "...หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ " ซึ่งหมายความถึงการพบบุคคลที่ถูกจับในอาการดังกล่าว โดยการพิจารณาจากตัวบทภาษาอังกฤษที่ให้ความหมายว่า "...when a person is found in such a condition as..."

คำว่า "อาการ" นั้นพจนานุกรมลัทธิราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่า ความเป็นอยู่ ความเป็นไป สภาพ เช่น อาการไข้ กิริยาท่าทาง เช่น อาการพิรุณ⁶⁶ ดังนั้นการจับในกรณีนี้ จึงอาศัยมูลเหตุจากกิริยาท่าทางของผู้ที่จะถูกจับนั้น ที่ จะแสดงให้เห็นโดยแทบจะไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้ว สด ๆ นั้นเอง

⁶⁶พจนานุกรมลัทธิราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 897.

เมื่อพิจารณาเฉพาะ ก้อยคำข้อความ

แล้วจะเห็นได้ว่า การจับในกรณีนี้นับว่าใกล้เคียงกับกรณีอนุมาตรา (2) ของวรรค 2 ที่ว่า "เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิดหรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น" อยู่อย่างมาก ซึ่งแม้จะพิจารณาจากคำอธิบายของนักนิติศาสตร์ในหนังสือตำรากฎหมายต่าง ๆ ก็แทบจะแยกความแตกต่างของทั้งสองกรณีนี้ได้ยาก เช่นนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งอธิบายไว้ว่า กรณีแรกคือกรณีที่ถูกจับไม่ได้พบขณะกระทำผิดโดยได้พบเมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้ว แต่พบในอาการซึ่งบุคคลทั่ว ๆ ไปแทบจะไม่มีควมสงสัยว่าผู้ถูกจับได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ เช่น นาย ก. เห็นนาย ข. ถูกยิง ไม่เห็นคนยิงแต่เมื่อหันไปดูก็เห็นนาย ค. พาปืนวิ่งหนีออกจากสถานที่ซึ่งนาย ข. ถูกยิง และกรณีหลังก็เป็นกรณีที่ถูกจับไม่ได้เห็นการกระทำผิดเช่นเดียวกัน แต่ได้พบบุคคลในถิ่นแถวใกล้เคียงที่เกิดเหตุ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยืนอยู่กับที่หรือกำลังวิ่งหนีไปจากที่นั้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด เช่น มีทรัพย์สินที่ถูกลักมา หรือมีเครื่องมือที่สันนิษฐานได้ว่าใช้ในการกระทำผิดอยู่ที่ตัว ตัวอย่างเช่น พบตัวผู้ต้องสงสัยห่างจากบ้านที่ถูกงัดแงะเพียงเล็กน้อย และในตัวมีเครื่องสำหรับงัดแงะบ้านหรือพบอาวุธอย่างอื่น อันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด เช่น มีดเป็อนโลหิต แสดงว่าได้ใช้แทงผู้เสียหายมาแล้ว หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัว เช่น เสื้อผ้ายับเยินแสดงให้เห็นร่องรอยแห่งการต่อสู้กับผู้เสียหาย หรือเสื้อผ้าหรือเนื้อตัวเประอะ เป็อนโลหิตสด ๆ แสดงว่าเป็อนโลหิตผู้เสียหาย⁶⁷

⁶⁷ดร.หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ศึกษาทางคำพิพากษา, หน้า 621-624.

นักนิติศาสตร์อีกท่านหนึ่งอธิบายว่า
กรณีแรก เช่น ในขณะที่นาย ก. พ้นนั้นไม่เห็น แต่ได้เห็นตอนที่นาย ก. ถูมิด
เปลือกเลือดออกมาจากที่เกิดเหตุ นั้น ส่วนกรณีหลัง เช่น พนักงานตำรวจเดิน
รักษาการณ์ไปตามถนนได้ยินเสียงร้องว่าชโหมย ๆ แล้วเห็นชายคนหนึ่งแบก
ของวิ่งหนีผ่านมา ก็เข้าจับกุมชายคนนั้นได้ หรือเมื่อได้ยินเสียงร้องชโหมย ๆ
ตำรวจเห็นชายคนหนึ่งวิ่งหนีออกจากบ้านที่ได้ยินเสียงร้องในมือถือส่วานและ
ชะแลงมาด้วยหรือตำรวจได้ยินเสียงร้องโอย ๆ ช่วยด้วย แล้วเห็นชายคน
หนึ่งวิ่งหนีออกมาจากที่ได้ยินเสียงในมือถือมิดมีรอยเปลือก และตามเลือด
ผ้าและ เนื้อตัวเปลือก หรือตำรวจได้ยินเสียงปิ่น บัง! และมีเสียง
ร้องโอย ก็เห็นชายคนหนึ่งกำลังวิ่งหนีในมือถือปิ่น ตำรวจก็เข้าทำการจับกุม
ได้⁶⁸

จากคำอธิบายเหล่านี้ อาจกล่าวได้
ว่าการจับในกรณีทั้งสองนี้แทบจะ ไม่แตกต่างกันเลย เพียงแต่ว่าอำนาจในการ
จับกรณีหลังนี้กว้างกว่ากรณีแรกจนอาจกล่าวได้ว่ากรณีแรกก็รวมอยู่ในกรณีหลัง
นี้แล้วด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า
กรณีความผิดที่พบในอากาศใดซึ่งแทบจะ ไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำ
ความผิดมาแล้วสด ๆ นี้ บัญญัติไว้ในวรรคแรกของมาตรา 80 ซึ่งเป็นกรณี
ความผิดซึ่งหน้าเช่นเดียวกับความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำดังที่ได้ศึกษามาแล้ว
ดังนั้นจึงน่าจะแตกต่างจากกรณีที่ "ถือว่า" เป็นความผิดซึ่งหน้าตามที่บัญญัติไว้

---

⁶⁸อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการได้ส่วนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา
177, หน้า 555

ในวรรคสอง ทั้งนี้เพราะวิธีการบัญญัติกฎหมายของไทยเรานั้นใช้หลักที่ว่า ความในแต่ละวรรคแยกกันเด็ดขาด จะไม่ซ้ำซ้อนหรือขยายความซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างบทบัญญัติของมาตรา 80 นี้กับบทบัญญัติมาตรา 53 ของฝรั่งเศสแล้ว จะเห็นว่ามี ความคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือความผิดซึ่งหน้าตามวรรคแรก ของมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มี 2 กรณีคือ กรณีซึ่งเห็นกำลังกระทำกับกรณีซึ่งพบในอาการใดซึ่งแทบจะ ไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ ส่วนความผิดซึ่งหน้าของฝรั่งเศส ก็มี 2 กรณีเช่นเดียวกันคือกรณีที่กำลังมีการกระทำความผิด (in the process of being committed) กับกรณีที่การกระทำความผิดเพิ่งเสร็จสิ้นไปแล้วสด ๆ (which has just been committed)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า กรณีความผิดซึ่งหน้าที่พบในอาการใดซึ่งแทบจะ ไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ นี้ จึงน่าจะหมายความถึงความผิดที่พบในขณะที่มีการกระทำความผิดเสร็จสิ้นไปแล้วสด ๆ ซึ่งหมายถึงว่า ผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับหลักของกฎหมายฝรั่งเศสที่ว่า "which has just been committed" นั้นเอง

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าการจับในกรณีนี้ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) มีการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา
- (2) ผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดนั้น และ
- (3) ผู้จับพบผู้ถูกจับในอาการใดซึ่งแทบจะ ไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดเสร็จสิ้นไปแล้วสด ๆ

ดังนั้นการจับที่จะเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายในกรณีนี้จึงจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ดังกล่าวนี้นี้ แต่ในกรณีที่ผู้จับได้กระทำไปโดยเข้าใจผิดในข้อเท็จจริงเหล่านี้ การกระทำของผู้จับก็อาจจะไม่เป็นความผิดหรืออาจมีความผิดในฐานะประมาทตามความในมาตรา 62 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้

3. เมื่อผู้ที่ถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การจับในกรณีนี้คือกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (1) ของวรรคสองของมาตรา 80 ซึ่งเป็นกรณีที่มิใช่การกระทำความผิดซึ่งหน้าเช่นวรรคแรก แต่เป็นกรณีที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการกระทำความผิดซึ่งหน้าประเภทกำลังถูกติดตามภายหลังกระทำนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นกรณีที่ผู้จับไม่ได้เห็นการกระทำความผิด แต่ได้เห็นบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยพฤติการณ์ตลอดจนกิริยาท่าทางที่ผู้จับ "ถูกไล่จับ" "ตั้งผู้กระทำความผิด" และ "โดยมีเสียงร้องเอะอะ" ทั้งสามอย่างประกอบกัน จะถือเอาเพียงอย่างเดียวหนึ่งหรือเพียงสองอย่างไม่ได้ ส่วนพฤติการณ์หรือกิริยาท่าทางอย่างไรบ้างนั้นย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้ถูกไล่จับตลอดจนลักษณะของความผิดแต่ละอย่างด้วย

มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าการจับในกรณีนี้ ผู้จับจะอาศัยแต่เพียงพฤติการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้เพียงอย่างเดียว ก็ถือว่าการจับนั้นถูกต้องสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้วหรือจะต้องปรากฏด้วยว่า มีการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกิดขึ้น และผู้จับเป็นผู้ได้กระทำความผิดนั้นด้วย

สำหรับปัญหานี้ ถ้าพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 79 และมาตรา 80 ทั้งหมดประกอบกันแล้ว จะเห็นได้ว่าการจับของราษฎรไม่ว่าจะเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดที่ตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 80 นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ได้มีการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น และสำหรับการจับตามวรรคแรกของมาตรา 80 เป็นกรณีที่ผู้จับได้เห็นผู้ถูกจับกระทำความผิดในขณะที่กำลังกระทำหรือได้กระทำไปเสร็จแล้วสด ๆ ดังที่ได้ศึกษามาแล้ว แต่กรณีการจับตามวรรคสองเป็นกรณีที่ผู้จับไม่ได้เห็นการกระทำความผิดเลย ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ถูกจับจะต้องเป็นผู้ได้กระทำความผิดด้วย จะถือว่าเป็นองค์ประกอบของการจับด้วยหรือไม่ จึงเป็นที่น่าสงสัยเพราะตัวบทก็ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนด้วย

อย่างไรก็ดี ถ้าจะพิจารณาว่าการกระทำผิดซึ่งหน้าตามวรรค 2 เป็นการกระทำผิดซึ่งหน้าประเภทที่ถูกติดตามภายหลังการกระทำแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้ถูกจับเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดมาแล้วจึงถูกติดตาม แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของอนุมาตรา (2) ข้อความที่ว่า "เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิด..." นั้น จะเห็นได้ว่าข้อความดังกล่าวโดยเฉพาะคำว่า "หลังจากการกระทำผิด" นั้นไม่น่าจะมีความหมายว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว เพราะถ้าผู้ร่างจะให้มีความหมายเช่นนั้นก็น่าจะใช้คำว่า "หลังจากได้กระทำผิด" แทนการใช้คำว่า "หลังจากการกระทำผิด" ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวบทภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า "after the commission of the offence" ก็ตรงกันเพราะหมายความว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วไม่ใช่หมายความว่า ภายหลังจากที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดแล้ว ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นน่าจะใช้คำว่า "after committing the offence" และนอกจากนั้นบทบัญญัติมาตรา 53 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ซึ่งบัญญัติไว้ใกล้เคียงกับมาตรา 80 นี้มากใช้คำว่า "..., in the period immediately following the act,

the suspected person is pursued by clamor,..." แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ถูกไล่จับนั้นเป็นเพียงผู้ต้องสงสัย (suspected person) เท่านั้น หมายผู้ที่ได้กระทำความผิดอย่างแท้จริงแต่อย่างใดไม่

เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่เกี่ยวกับอำนาจการจับของราษฎรที่ใกล้เคียงกับกรณีการจับของไทยเรานี้คือ กรณี "probable cause" ซึ่งมีองค์ประกอบว่า (1) มีการกระทำความผิด Felony เกิดขึ้น และ (2) มีเหตุควรเชื่อว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นผู้จับเพียงแต่พิสุจน์ให้ได้ว่าได้มีการกระทำความผิด Felony เกิดขึ้น เท่านั้น การจับก็ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ถูกจับเป็นผู้ได้กระทำความผิดนั้นด้วยหรือไม่จึงไม่ใช่องค์ประกอบแต่อย่างใด และในสหรัฐอเมริกาชั้นมลรัฐส่วนมากก็ออกกฎหมายตามหลักคอมมอนลอว์นี้ มีแต่กฎหมายของมลรัฐนิวยอร์กเท่านั้นที่กำหนดว่าราษฎรจะจับได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่ผู้ถูกจับเป็นผู้ได้กระทำความผิด Felony ด้วยเท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 183⁶⁹

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการจับในกรณีอนุมาตรา (1) ของวรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ นอกจากจะปรากฏว่ามีพฤติการณ์ที่ผู้ถูกจับถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะแล้ว จะต้องปรากฏด้วยว่ามีการกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย แต่ไม่จำเป็นว่า ผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดนั้นด้วย ดังนั้นการจับในกรณีนี้จึงประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

---

⁶⁹Perkins and Boyce, Criminal Law and Procedure, p. 904.

(1) ได้มีการกระทำความผิดตามที่
ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ

(2) บุคคลที่ถูกจับนั้นถูกไล่จับตั้งผู้
กระทำโดยมีเสียงร้อง เอะอะ

มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า ถ้า
ผู้จับสำคัญผิดในข้อเท็จจริง กล่าวคือสำคัญผิดว่าได้มีการกระทำความผิดตาม
ที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ความ
จริงแล้วการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดที่ไม่ได้ระบุไว้ในบัญชีแนบท้าย
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผลจะเป็นประการใด

สำหรับปัญหานี้ ผู้จับอาจอ้างความ
สำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามความในมาตรา 62 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้

4) เมื่อพบผู้นั้นแทบจะทันทีทันใดหลังจาก
การกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ และมีสิ่งของที่ได้มาจาก
การกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่น อันสันนิษฐานได้ว่า
ได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัว
ของผู้นั้น และความผิดนั้นเป็นความผิดที่ได้ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การจับตามหลักเกณฑ์นี้ คือตามอนุ
มาตรา (2) ของมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ซึ่งเป็นกรณีที่ดีว่าเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าเช่นเดียวกับกรณีที่ 3 หรือ
อนุมาตรา (1) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการจับในกรณีนี้จึงประกอบด้วย
หลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น
ตามที่ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) พบผู้ต้องหาที่ทันใดในถิ่น
แถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุและ

ก. มีสิ่งของที่ได้มาจากการ
กระทำความผิด หรือ

ข. มีเครื่องมือ อาวุธ หรือ
วัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าใช้ในการกระทำความผิด หรือ

ค. มีร่องรอยพิรุณเห็นประ
จักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้ต้องหา

หลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อนี้ได้เคยอธิบาย
ไว้แล้ว จึงจะไม่นำมากล่าวซ้ำในที่นี้อีก และเช่นเดียวกันถ้าผู้จับได้กระทำ
การจับโดยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ก็ต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา
62 มาใช้บังคับตามกรณีต่อไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า อำนาจและ
หน้าที่ของราษฎรในการจับเป็นอำนาจและหน้าที่รองลงไปจากอำนาจและ
หน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดังนั้นอำนาจของราษฎรในการ
จับกรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้านี้ จึงจะหมดไปในทันทีที่มีพนักงานฝ่าย
ปกครองหรือตำรวจได้กระทำการจับ หรือสามารถที่จะกระทำการจับได้แล้ว
ถ้าหากราษฎรจะกระทำการจับต่อไปก็ถือไม่ได้ว่าเป็นการใช้อำนาจของตนเอง
โดยตรง แต่เป็นเพียงในฐานะ เป็นผู้ช่วยเหลือหรือต้องช่วยเหลือเจ้าพนักงาน
เท่านั้น

ข้อจำกัดในการจับของความผิดซึ่งหน้า

1) จำกัดโดยเขตอำนาจ

การจับของราษฎรในกรณีการกระทำ
ความผิดซึ่งหน้าทั้งหมดดังกล่าวมาแล้วนั้นไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเขตอำนาจ
อย่างใดทั้งสิ้น ไม่เหมือนกับกรณีการจับของเจ้าพนักงานโดยเฉพาะพนักงาน
ฝ่ายปกครองซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ
เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ จะมีอำนาจจับเฉพาะในเขตท้องที่
ที่ตนประจำอยู่เท่านั้น (แนวคำพิพากษาฎีกาที่ 914/2491)⁷⁰

นอกจากนั้นราษฎรยังมีอำนาจจับ
บุคคลทุกประเภทโดยไม่มีข้อยกเว้น ไม่เหมือนกับกรณีของเจ้าพนักงานซึ่งก่อน
จะจับบุคคลบางประเภท เช่น ข้าราชการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือทหาร
จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับหน่วยงานต้นสังกัด
ของบุคคลประเภทต่าง ๆ เหล่านั้น

2) จำกัดโดยสถานที่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 81 บัญญัติไว้ว่า "จะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับ

(1) ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะทำได้ทำ
ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน

---

⁷⁰ศ.คณิ่ง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1,
พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการบริหารวิชาการคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2530), หน้า 196.

(2) ในพระราชวัง หรือในที่ซึ่ง
พระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่
นอกจากจะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน"

สำหรับกรณี (1) ประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 บัญญัติเกี่ยวกับการค้นในที่รโหฐานไว้ว่า
"ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือ
ตำรวจเป็นผู้ค้น....."

จะเห็นได้ว่าผู้ที่จะค้นในที่รโหฐานได้
จะมีแต่เพียงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น ราษฎรจะค้นในที่
รโหฐานไม่ได้ ดังนั้นจึงจะจับในที่รโหฐานไม่ได้เช่นเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดดังกล่าวนี้
คงไม่ใช่บังคับแก่กรณีที่การเข้าไปในที่รโหฐานเป็นไปตามคำร้องขอ การ
อนุญาต หรือความยินยอมของเจ้าของที่รโหฐานนั่นเอง เช่น เจ้าของบ้านจัด
งานเลี้ยงชั้นในบริเวณบ้าน หากมีกรณีที่จะจับบุคคลในที่นั้น แยกผู้ได้รับเชิญไป
ร่วมงานย่อมมีอำนาจจับได้โดยชอบ⁷¹

สำหรับกรณี (2) นั้น เขตพระราช
วังบาง เขตที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเป็นสถานที่ราชการซึ่งมิได้อยู่
ในความดูแลของสำนักพระราชวัง ไม่ถือเป็นเขตพระราชวังตามมาตรา 81
นี้ เช่น พระราชวังสราญรมย์ สวนสุนันทา เป็นต้น แต่กรณีที่พระราชทานชั่วคราว

⁷¹ศ.คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1,

คราว และใช้ในการพระราชพิธีบางพิธียังเป็นเขตพระราชวังอยู่ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐบาลปัจจุบัน ส่วนคำว่า "ในที่...ประทับหรืออยู่" นั้น แสดงว่าที่นั้นเป็นสถานที่ที่มีขอบเขตภายในเป็นส่วนสัด ฉะนั้นถ้าเป็นสถานที่ที่มีได้แบ่งแยกภายนอกภายในแล้ว เช่น ประทับในสนามกีฬาแห่งชาติเพื่อทอดพระเนตรการแข่งขันฟุตบอล แม้ว่า จะประทับ ณ ที่ที่จัดถวายเป็นพิเศษก็ตาม คงจะไม่เข้ามาตรานี้ อย่างไรก็ตาม ถ้าประทับในสถานที่อันมีขอบเขตภายในเป็นส่วนสัด แม้จะมีบุคคลธรรมดาอยู่ด้วย เช่น ประทับในห้องประชุมมหาวิทยาลัย เพื่อพระราชทานปริญญาบัตรย่อมเป็นในที่ประทับตามมาตรา^{๗๒}

2.4.3.3. กรณีบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนี หรือจะหลบหนี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 บัญญัติไว้ดังนี้ "เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกัน อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ถ้ามีสามารถจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานเช่นนั้นได้ทันที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้พนักงานนั้น รับผิดชอบผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลนั้น"

การจับตามกรณีนี้ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี
- (2) บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลัก

ประกันไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีนั้นได้ทันเวลาที่

คำว่า "ผู้ต้องหา" ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(2) ให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ดังนั้น จึงหมายความว่าถึงบุคคลที่ถูกควบคุมหรือปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นสอบสวนก่อนที่จะได้มีการยื่นฟ้องต่อศาล ส่วนคำว่า "จำเลย" นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องศาลแล้วโดยข้อกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ดังนั้นจึงหมายความว่าถึงบุคคลที่ถูกควบคุมหรือปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาล

"บุคคลซึ่งทำสัญญาประกัน" นั้นหมายความว่าถึง บุคคลที่ทำสัญญาประกันกับพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 106 เพื่อให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 112

"บุคคลผู้เป็นหลักประกัน" นั้น หมายความว่าถึง บุคคลที่ทำสัญญาประกันกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือศาล เพื่อค้ำประกัน "บุคคลซึ่งทำสัญญาประกัน" ดังกล่าวข้างบนนี้ในฐานะที่เป็น "หลักประกัน" ของผู้นี้ ตามมาตรา 114(3) อีกต่อหนึ่ง

ดังเช่นที่ได้กล่าวมาแล้วว่า อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับเป็นอำนาจและหน้าที่รองจากอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดังนั้นการที่ราษฎรจะจับได้ในกรณีนี้ นอกจากจะปรากฏข้อเท็จจริงว่า ไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหา หรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีแล้ว แม้ถ้าหากราษฎรได้เริ่มกระทำการจับแล้ว แต่ต่อมาปรากฏว่าสามารถจะขอความช่วยเหลือให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจกระทำการจับต่อไปได้ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้กระทำการจับต่อไป อำนาจของราษฎรในการจับก็น่าจะหมดสิ้นไป ราษฎรจะกระทำการจับต่อไปได้ก็แต่ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเท่านั้น

ข้อจำกัดในการจับ

การจับของราษฎรในกรณีนายประกันหรือผู้เป็นหลักประกันดังกล่าวมาแล้วนี้ มีข้อจำกัดอยู่ 2 ประการคือ

1) จำกัดที่ตัวบุคคล กล่าวคือผู้ที่จับได้คือผู้ที่ทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเท่านั้น ส่วนผู้ที่จะถูกจับคือผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ผู้จะจับได้ประกันตัวไป ซึ่งหนีหรือจะหลบหนีไปเท่านั้นด้วย

2) จำกัดโดยสถานที่ การจับในกรณีนี้ก็ถูกจำกัดในเรื่องสถานที่คือที่รโหฐานหรือในพระราชวัง หรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่ เช่นเดียวกับกรณีการกระทำความผิดซึ่งหลักที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.4.4. อำนาจและหน้าที่ในการจับของราษฎรตามประมวล
กฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับโดยตรง แต่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อราษฎร "ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่" ในมาตรา 138 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา 138 : ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อราษฎร "ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน" ในมาตรา 289(3) ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา 289 : ผู้ใด

- (1) ข่มขู่
- (2) ข่มขู่เจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่
- (3) ข่มขู่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วย หรือได้ช่วยเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้ว
- (4) _____

(5) _____

(6) _____

(7) _____

ต้องระวางโทษประหารชีวิต"

สำหรับกรณี "ผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่" ตามมาตรา 138 นั้น เห็นได้ว่าเป็นกรณีเดียวกันกับกรณีของมาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ส่วนกรณี "ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน" ตามมาตรา 289(3) นั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงเฉพาะแต่กรณีที่ราษฎรมีหน้าที่ต้องช่วยช่วยเจ้าพนักงานตามมาตรา 138 หรือมาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวแล้วเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่ราษฎรอาสาสมัครหรือสมัครใจเข้าช่วยเจ้าพนักงานเอง ซึ่งได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้วว่า ในกรณีนี้ราษฎรมีอำนาจที่จะจับได้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 984/2514 (ประชุมใหญ่) ข้อเท็จจริงปรากฏว่าคืนเกิดเหตุเจ้าหน้าที่กับพวกเจ้าทรัพย์ได้ลงเรือติดตามไปเอาเรือของเจ้าทรัพย์ที่คนร้ายชิง เมื่อไปพบจําเลยทั้งสองอยู่ในเรือลำหนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งแต่งเครื่องแบบตำรวจไปด้วย ร้องบอกให้จําเลยหยุดเพื่อจะทำการจับ จําเลยทั้งสองไม่หยุดกลับเบนเรือหนี เรือตำรวจไล่ตามไป 5-6 วา จําเลยยิงปืนมาทางเรือตำรวจกับพวกเจ้าทรัพย์ 1 นัดปรากฏว่ากระสุนไปถูกพวกเจ้าทรัพย์ที่อยู่ในเรือของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับบาดเจ็บ จําเลยทั้งสองมีความผิดฐานใช้อาวุธปืนต่อสู้ขัดขวางและฐานพยายามฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่และผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการกระทำตามหน้าที่ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2228/2515 เจ้าหน้าที่ตำรวจขอ
 แกรง บ.ราชฎซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์ให้ขับเรือติดตามเรือของจาเลยซึ่ง
 เป็นคนร้าย เมื่อตามไปทัน บ.จอดเรือแล้วแยกกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจวิ่งไล่
 ตามจับจาเลยไป เช่นนี้เป็นกรณีที่ บ.เข้าช่วยเจ้าพนักงานโดยสมัครใจเอง
 เมื่อจาเลยยิง บ.ได้รับอันตรายแก่กาย การกระทำของจาเลยจึงเป็นการ
 พยายามฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำการตาม
 หน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289(3) แต่ไม่ใช่เป็นการใช้กำลัง
 ประทุษร้ายในการต่อสู้หรือขัดขวางผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายใน
 การปฏิบัติการตามหน้าที่อันจะเป็นความผิดตามมาตรา 138 ด้วย

ตามคำพิพากษาฎีกาทั้งสองเรื่องข้างต้นนี้ เป็นกรณีที่เจ้า
 พนักงานจับโดยไม่มีหมายและได้ขอให้ราชฎช่วย ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า
 กรณีเช่นนี้ไม่ใช่กรณีที่ราชฎมีหน้าที่ต้องช่วยเช่นกรณีของมาตรา 82 แห่ง
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือมาตรา 138 แห่งประมวล
 กฎหมายอาญา ซึ่งการที่ราชฎเข้าช่วยก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ราชฎสมัครใจเข้า
 ช่วยเอง และในกรณีเช่นนี้ราชฎก็มีอำนาจจับด้วย ดังนั้นผู้ที่จะถูกจับจะต่อ
 สู้ขัดขวางโดยอ้างว่าเป็นเรื่องป้องกันไม่ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า กรณีที่ราชฎเข้าช่วยเหลือเจ้า
 พนักงานโดยสมัครใจนี้ ไม่ใช่กรณีความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 80 แห่ง
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ซึ่ง เป็นเรื่องที่ราชฎกระทำการจับโดยลำพัง
 ด้วยตนเอง ดังนั้นกรณีนี้จึงเป็นกรณีที่ราชฎมีอำนาจจับนอกเหนือจากที่ได้
 บัญญัติไว้ในมาตรา 79 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อพิจารณาอำนาจและหน้าที่ของราชฎในการจับในกรณี
 ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289(3) นี้แล้ว จะเห็นได้ว่า นอกจากจะ
 เป็นรองจากอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแล้ว ยังอาจ

กล่าวได้ว่าอำนาจและหน้าที่ของราษฎรในกรณีนี้เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจด้วย

ข้อจำกัดในการจับ

1) จำกัดโดยเขตอำนาจ

การจับของราษฎรในกรณีช่วยเหลือเจ้าพนักงานนี้มีข้อจำกัดในเรื่องเขตอำนาจของเจ้าพนักงานที่ราษฎรเข้าช่วยเหลือนั้นด้วย กล่าวคือในกรณีช่วยเหลือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองนั้น จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองกระทำการภายในเขตอำนาจท้องที่ที่ตนประจำการอยู่เท่านั้น แต่ในกรณีช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจนั้น ไม่มีการจำกัดเขตอำนาจแต่ประการใด

2) จำกัดโดยสถานที่

การจับในกรณีนี้ก็ถูกจำกัดในเรื่องสถานที่ คือที่รโหฐาน หรือในพระราชวัง หรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่ เช่นเดียวกับกรณีการช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามมาตรา 82 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.4.5. อำนาจและหน้าที่ของราษฎรในการจับตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

บทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้

มาตรา 27 : ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ มีหน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร ดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

ข้อ 7. ถ้าเกิดเหตุจลาจลก็ดี ชกกันตายก็ดี ตีชิงก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี หรือไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในหมู่บ้านของตน หรือในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องเรียกลูกบ้านของตนออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นที่สมควรเต็มกำลัง

มาตรา 34 ทวิ : นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

มาตรา 37 : ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ชกกันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยเหลือก็ได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่น ๆ มามั่วสุมในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบล ออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืนหรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแต่การโดยเต็มกำลัง

มาตรา 44 : "ในตำบลหนึ่งมีสารวัตรสำหรับเป็น
ผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนัน 2 คน ผู้ที่จะเป็นสารวัตรนี้แล้วแต่กำนันจะขอ
ร้องให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของผู้ว่าราชการเมืองด้วยจึง
เป็นได้และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรได้"

คำพิพากษาฎีกาที่ 178/2479 และ 1073/2503
วินิจฉัยว่าสารวัตรกำนันเป็นผู้ช่วยกำนัน มีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปเช่นเดียวกับ
กำนันตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 44 โดยไม่ต้อง
มอบหมาย

"มาตรา 83 กรมการอำเภอต้องตรวจตราและจัดการ
ปกครองตำบลและหมู่บ้านให้เป็นไปได้จริงดังพระราชบัญญัตินี้

นอกจากอำนาจหน้าที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่
ของกรมการอำเภอ ให้กรมการอำเภอมีหน้าที่เช่นเดียวกับกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วย "

กรมการอำเภอประกอบด้วยใครบ้างนั้น มาตรา 66
บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 66 อำเภอ 1 ให้มีพนักงานปกครองคณะ 1
เรียกรวมกันว่า กรมการอำเภอ ๆ แยกเป็นรายตำแหน่งดังนี้คือ

(1) นายอำเภอ หรือถ้าเป็นตำแหน่งพิเศษ เรียกว่า ผู้
ว่าราชการอำเภอ เป็นหัวหน้าการปกครองทั่วไปในอำเภอ และขึ้นตรงต่อผู้
ว่าราชการเมือง มีอำเภอละคนหนึ่ง

(2) ปลัดอำเภอเป็นผู้ช่วย และผู้แทนนายอำเภออยู่ใน
บังคับนายอำเภอ อำเภอหนึ่งมีจำนวนปลัดอำเภอน้อยตามสมควรแก่ราชการ

(3) สมุหบัญชีอำเภอ คือข้าราชการมีสังกัดในกรม
สรรพากร มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายอำเภอในการเก็บภาษีอากรและผลประโยชน์
แผ่นดินอยู่ในบังคับนายอำเภอ

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ของพระราช
บัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และคำพิพากษาที่ได้นำ
มากล่าวไว้แล้วนี้ จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน และกรม
การอำเภอ มีอำนาจเรียกรายชื่ราษฎรในหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอของตน
ช่วยต่อสู้คดีตามจับผู้ร้ายที่ก่อให้เกิดจลาจล ฆ่ากันตาย ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์
ไฟไหม้ หรือเหตุร้ายสำคัญอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอของตน และหมู่
บ้าน ตำบล และอำเภอที่ใกล้เคียงได้ด้วย

ดังนั้นในกรณีที่มีเหตุร้ายสำคัญดังกล่าวเกิดในหมู่บ้าน
ตำบล หรืออำเภอของราษฎรผู้ใด หรือเกิดในหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอใกล้
เคียง ถ้าผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน หรือนายอำเภอ ปลัดอำเภอ
หรือสมุหบัญชีอำเภอ แล้วแต่กรณี ขอให้ราษฎรช่วยทำการจับ ราษฎรก็มี
หน้าที่ที่จะต้องช่วย ไม่เช่นนั้นย่อมมีความผิดฐานขัดคำสั่งของเจ้าพนักงาน
ตามมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

อย่างไรจึงจะถือว่าเป็นเหตุร้ายสำคัญนั้น มีคำพิพากษา
ฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นแนวทางดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 76/2495 กำนันติดตามผู้ลุดคร่า
หญิงออกนอกเขตท้องที่ของตนได้ ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.
2457 มาตรา 37

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1612-1613/2508 ความผิดฐาน
 ลักทรัพย์ไม่เป็นเหตุร้ายสำคัญตามความหมายแห่ง พ.ร.บ.ลักษณะปกครอง
 ท้องที่ พ.ศ.2457 มาตรา 27 (7) ผู้ใหญ่บ้านจึงไม่มีอำนาจจับกุมคนร้าย
 นอกเขตหมู่บ้านของตน เมื่อผู้ใหญ่บ้านไปจับกุมคนร้ายนอกเขตหมู่บ้านของตน
 ก็เป็นการกระทำความผิดนอกเหนือหน้าที่ จึงไม่อยู่ในฐานะ เป็นเจ้าพนักงานไม่มี
 อำนาจจับกุมตาม ป.ว.อ.มาตรา 78

ข้อจำกัดในการจับ

1) จำกัดโดยเขตอำนาจ

การจับของราษฎรในกรณีนี้ช่วยเจ้าพนักงานตาม
 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 นั้น มีข้อจำกัดใน
 เรื่องเขตอำนาจ กล่าวคือราษฎรจะช่วยให้ได้ก็เฉพาะแต่กรณีที่เจ้าพนักงาน
 กระทำการจับภายในเขตท้องที่ที่ตนประจำอยู่เท่านั้นหรือภายในท้องที่ใกล้เคียง
 เพียงเมื่อมีเหตุร้ายสำคัญอันสมควรจะช่วยให้ได้เท่านั้น

2) จำกัดโดยสถานที่

การจับของราษฎรในกรณีนี้ อาจกล่าวได้ว่าถูกจำกัด
 โดยสถานที่บางแห่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 81 คือ
 ที่รโหฐานกับในพระราชวังหรือที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จ
 ราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่ ยกเว้นแต่ว่า เจ้าพนักงานจะได้ปฏิบัติตาม
 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวแล้ว เช่น บทบัญญัติ
 อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน หรือได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 มหาดไทยในกรณีการจับในพระราชวัง หรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี
 หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้เจ้าพนักงานจะ ไม่มีขอบเขตอำนาจที่จะกระทำการจับ แต่เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้ราษฎรช่วย และการสั่งของเจ้าพนักงานเช่นนี้จะ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อราษฎรปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานโดยเชื่อว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยแล้ว การเข้าช่วยเหลือเจ้าพนักงานของราษฎรก็ไม่มีความผิดตามผลของมาตรา 70 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้ ประกาศใช้เมื่อพุทธศักราช 2457 ก่อนที่จะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งประกาศใช้เมื่อพุทธศักราช 2477 เป็นเวลาถึง 20 ปี และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า "ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 3 ตั้งแต่วันใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้สืบไป ให้ยกเลิก 14, 16 และมาตรา 87 ถึง 96 ในกฎหมายลักษณะอาญา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 และบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายนี้"

จึงมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่า บทบัญญัติต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ที่ให้อำนาจผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน และกรรมการอำเภอ สั่งให้ราษฎรช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายดังกล่าวมาแล้วนี้ ถูกยกเลิกไปโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้หรือไม่ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เจ้าพนักงานจะสั่งให้ราษฎรช่วยได้ก็เฉพาะแต่กรณีที่จัดการตามหมายจับตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 82 เท่านั้น

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติของพระราช
บัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน
สารวัตรกำนัน และกรรมการอำเภอ ที่จะสั่งให้ราษฎรช่วยต่อสู้คดีตามจับผู้ร้าย
ดังที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้น น่าจะใช้ไม่ได้ เพราะถูกยกเลิกไปโดยมาตรา
4 แห่งพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธ
ศักราช 2477 นี้แล้ว